

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 19 grudnia 2012 r.

Poz. 6296

UCHWAŁA NR XV/192/2012 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI

z dnia 17 września 2012 r.

w sprawie: przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Września w latach 2012-2016".

Na podstawie art. 87 ust.3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.) Rada Miejska we Wrześni, po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Września na lata 2013-2016", stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Września.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej we Wrześni
(-) Bożena Nowacka

Załącznik do uchwały nr XV/192/2012
Rady Miejskiej we Wrześni
w sprawie przyjęcia
Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Miasta i Gminy Września
na lata 2013 - 2016.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA MIASTA I GMINY WRZEŚNIA
na lata 2013-2016**

Opracował: *Sebastian Mazurkiewicz*

Września 2012

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....
1.1. Świadomość potrzeby Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....
1.2. Położenie Miasta i Gminy Września.....
1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....
1.3.1. Konstytucja RP.....
1.3.2. Ustawa o samorządzie gminnym.....
1.3.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....
2.1. Zasadnicze uwarunkowania prawne w relacji z gminnym programem opieki nad zabytkami..
2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....
2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.....
2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....
2.2.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.....
2.2.4. Plan rozwoju lokalnego powiatu wrzesińskiego na lata 2007-2013.....
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Miasta i Gminy Września.....
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.....
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych, które zostaną ujęte w gminnej ewidencji zabytków.....
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy.....
3.4. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków i ewidencji zabytków.....

- 3.4.1. Historyczny układ urbanistyczny miasta Wrześni.....
 - 3.4.2. Zabytkowe cmentarze.....
 - 3.5. Zabytki archeologiczne.....
 - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy wpisanych do rejestru zabytków.....
 - 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.....
 - 3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych - uwarunkowania fizjograficzne).....
 - 3.6. Zbiory muzealne.....
 - 3.7. Krajobraz przyrodniczo-kulturowy.....
 - 3.7.1. Zabytkowe parki.....
 - 3.7.2. Pomniki przyrody.....
- 4. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na obszarze Miasta i Gminy Września.....
 - 4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.....
 - 4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.....
 - 4.1.2. Stan zachowania zabytków nieruchomych nie wpisanych do rejestru zabytków a ujętych w ewidencji zabytków.....
 - 4.1.3. Stan zachowania zabytków ruchomych.....
 - 4.1.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....
 - 4.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Września na lata 2002-2017.....
 - 4.3. Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Września.....

- 4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie Miasta i Gminy Września.....
5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....
6. Kierunki realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....
 - 6.1. Gminna ewidencja zabytków.....
 - 6.1.1. Działanie - sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych oraz sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury.....
 - 6.1.2. Działanie - weryfikacja gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.....
 - 6.2. Promocja regionu i edukacja przez prezentację lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego.
 - 6.2.1. Działanie - udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych.....
 - 6.2.2. Działanie - edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.....
 - 6.3. Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami w regionie.....
 - 6.3.1. Działanie - zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.....
 - 6.3.2. Działanie - sporządzenie wykazu zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.
 - 6.3.3. Działanie - opieka nad zabytkami będącymi własnością gminy.....
 - 6.3.4. Stan zachowania i sposób użytkowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków będących własnością gminy.....
 - 6.3.5. Plan ochrony cmentarzy.....
7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....
9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....

WSTĘP

1.1. Świadomość potrzeby Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Dziedzictwo kulturowe, to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń jak i naszych czasów. Do dziedzictwa kulturowego oprócz dziedzictwa archeologicznego, architektonicznego i dziedzictwa sztuki zaliczamy także przejawy życia takie jak np. formy gospodarowania, przejawy rozwoju społeczności i inne elementy stanowiące o naszej kulturze.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza wśród mieszkańców. Dbanie o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Rewitalizacja poszczególnych obiektów jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. W takich przedsięwzięciach pomagać ma gminny program opieki nad zabytkami, przewidziany przez ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami, oraz wynikający ze społecznej potrzeby. Jest także czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu dobrą kondycję substancji zabytkowej. Aby miasto i gmina stały się piękne dla mieszkańców i atrakcyjne dla turystów trzeba zadbać o lokalne zabytki.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Września na lata 2013 - 2016 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

1.2. Położenie Miasta i Gminy Września

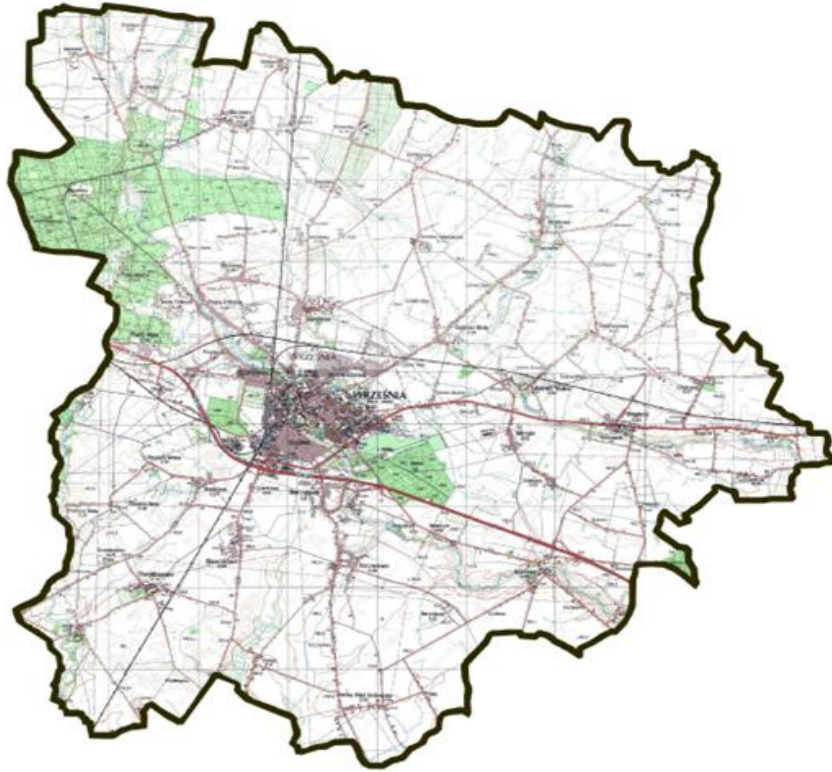
Miasto i Gmina Września leży w środkowej części województwa wielkopolskiego, w powiecie wrzesińskim. Września siedziba gminy jest także miastem powiatowym. Znajduje się na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych drogowych i kolejowych: Poznań-Warszawa (autostrada A2, węzeł autostradowy, droga krajowa nr 92, magistrała kolejowa) oraz Gniezno-Jarocin (droga krajowa nr 15, linia kolejowa).

Gmina leży w północnej części powiatu wrzesińskiego, graniczy z następującymi gminami:

- od zachodu z gminami Nekla i Dominowo
- od północy z gminami Czarniejewo,
- od wschodu z gminami Witkowo i Strzałkowo
- od południa z gminami Kołaczkowo i Miłosław

Sieć osadniczą gminy tworzy miasto Września, które położone jest w środkowej części gminy oraz 33 wsie sołeckie. Powierzchnia miasta i gminy wynosi 221,84 km², z tego na miasto przypadają 12,73 km², a na obszar wiejski - 209,11 km². Głównym ciekim wodnym jest rzeka Wrześnica, prawy dopływ Warty,

przebiegająca z północnego-zachodu na południowy-wschód.

Ilustr. 1. Mapa: Miasto i Gmina Września

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1.3.1. Konstytucja RP

Na mocy art. 5 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483): „*Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego*”, oraz na mocy art. 6. tejże konstytucji: „*Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*”

1.3.2. Ustawa o samorządzie gminnym

Zgodnie z art. 7 ust 1 pkt 9 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. 2001, Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) nakłada na samorząd gminny jako zadanie własne m.in. sprawy ładu przestrzennego, kultury (prowadzenie gminnych instytucji kultury takich jak biblioteki czy muzeów), ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1.3.3. Ustawa o ochronie zabytków

Na mocy *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. 2003, Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na samorządy gminne następujące obowiązki i uprawnienia względem zabytków znajdujących się na terenie danego samorządu:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2),
- h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
- i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1),
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

2.1. Zasadnicze uwarunkowania prawne w relacji z gminnym programem opieki nad zabytkami

Przepisy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są w następujących obowiązujących aktualnie ustawach:

- w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568, ze zmianami),
- w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 i Nr 115 poz. 1229 ze zmianami)
- w ustawie z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 r. Nr 99 poz. 1079, Nr 100 poz. 1085, Nr 110 poz. 1189 i Nr 145 poz. 1623 ze zmianami),
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 r. Nr 46 poz. 543 ze zmianami),
- w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 8 poz. 717)
- w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2000 r. Nr 106 poz. 1126, Nr 109 poz. 1157 i Nr 120 poz. 1268 ze zmianami).

Przepisy dotyczące ochrony zabytków gromadzonych w muzeach i w bibliotekach zawarte są:

- w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5 poz. 24 ze zmianami),
- w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85 poz. 539 ze zmianami).

Przepisy dotyczące ochrony materiałów archiwalnych określono są:

- w ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2002 r. Nr 171 poz. 1396 i Nr 241 poz. 2074).

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Sejmik Województwa Wielkopolskiego 19 grudnia 2005 r. przyjął dokument „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020”. Określa on uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Zawarte w strategii ustalenia stanowią podstawę do zagospodarowania przestrzennego województwa, wpływając tym samym na kształtowanie krajobrazu kulturowego. Największe znaczenie na krajobraz kulturowy ma cel strategiczny „Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku”. Jednym z celów operacyjnych jest cel pt.: *Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego*.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,

- promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny 2.4. „Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu”, którego założeniem jest, iż „Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno-rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szansę na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycję w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
- wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej,
- promocję przedsiębiorczości w tym zakresie,
- wsparcie rozwoju agroturystyki,
- promocję turystyki alternatywnej.

2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Sejmik Województwa Wielkopolskiego 26 listopada 2001 r. przyjął (Uchwała nr XLII/628/2001), zaś 26 kwietnia 2010 r. zmienił (Uchwała nr XLVI/690/10) *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*. W założeniach ogólnych umiejscowiono *Plan* obok *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020* oraz *Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego* w systemie kształtowania ładu przestrzennego. Decyduje on o rozwoju regionu Wielkopolski. Wskazano także związek zachowania dziedzictwa kulturowego na rozwój ruchu turystycznego.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Sam plan zagospodarowania województwa odnośnie terenów gminy Września wskazuje na wartość walorów zabytkowych kościoła farnego we Wrześni. Proponuje także powołania Kulturowego Parku Archeologicznego w Grzybowie, przez które przebiega także ogólnopolskiej rangi Szlak Piastowski.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto, iż podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa winno być optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych uwarunkowań wewnętrznych oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z zasady tej wynikają przesłanki znaczące dla ochrony dziedzictwa kulturowego województwa:

- nie zaprzepaścić posiadanych przez województwo możliwości wynikających z położenia, tradycji, istniejącego potencjału środowiska przyrodniczego, walorów społecznych i gospodarki,
- chroniąc posiadane dobra, efektywnie je wykorzystywać, a równocześnie w miarę możliwości je pomnażać oraz poprawiać ich jakość.

Zasadniczym celem dla kształtowania polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego jest harmonijny, zrównoważony rozwój całego terytorium poprzez poprawę jakości zagospodarowania

przestrzennego i wzrost wewnętrznej spójności województwa. Jedną z zasadniczych kategorii, do której sprowadzić można cele zagospodarowania przestrzennego województwa jest tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego, które sprowadzają się m.in. do zachowania właściwych proporcji między elementami zagospodarowania przestrzennego i poprawę walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto m.in.

- tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie wojewódzkim przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać następujących wskazań:

1. w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe,
2. ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględnego zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie,
3. w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie,
4. strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.
5. Ład przestrzenny będący głównym celem zagospodarowania przestrzennego można uzyskać m. in. przez:
6. dobre rozpoznanie prawideł tradycyjnego kształtowania przestrzeni miejskich i zastosowanie ich na nowo; formuła przywracania przestrzeni miejskiej musi uwzględniać możliwości wszelkich kreacji, a nowoczesne budynki o dobrej architekturze nie powinny być traktowane jako niepożądane, ale jako potencjalne wzbogacenie dziedzictwa kulturowego,
7. przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
8. „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach; nurt architektury regionalnej nie może mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik przy kształtowaniu specyfiki lokalnej,
9. ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wykluczenie realizacji obiektów, które charakterem (gabaryty, powierzchnia zajmowanego terenu, rodzaj prowadzonej działalności) kolidują z otoczeniem.

Dla kształtowania przestrzeni miejskiej przyjęto m. in. następujące zasady:

1. ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzenie zakresu ochrony prawnej,

2. wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
3. w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektury w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
4. podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzowania zabytkowych dzielnic.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

1. ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzeln i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
2. poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
3. twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury takich jak drewniane ploty, podmurówki z kamienia naturalnego, itp.

Dla kształtowania otwartych przestrzeni przyjęto następujące zasady:

1. zakaz wznoszenia w pobliżu jezior, rzek, kanałów, krajobrazowych punktów widokowych lub na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych obiektów budowlanych naruszających walory krajobrazowe i uniemożliwiających dostęp do nich,
2. wprowadzenie zieleni osłonowej wokół istniejących i projektowanych obiektów kolizyjnych w stosunku do krajobrazu,
3. narzucanie ograniczeń w sytuowaniu reklam, wykluczenie ich z miejsc o ciekawej ekspozycji.

Dla kształtowania przestrzeni wokół miejsc cennych kulturowo przyjęto następujące zasady:

1. dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi, gastronomia, parkingi, itp.),
2. ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,
3. izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowanie niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyeksponowania.

Uznano następujące zasady w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa, tj. przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
2. ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.2.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

Przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w 2007 r. *Strategia rozwoju turystyki w*

województwie wielkopolskim, wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazuje główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Pola te stanowią główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Z opieką nad zabytkami związane są dwa cele:

1. wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
2. wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

Szczególnym dokumentem uchwalonym 17 grudnia 2007 r. przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego a poświęcony ochronie i opiece nad zabytkami jest Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2011. Przyjęty program ma m.in. na celu:

1. „włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju”,
2. „uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej”,
3. „zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania”,
4. „wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. „podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami”,
6. „określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków”,
7. „podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami”.

Jako wartościowe obiekty zabytkowe na terenie gminy Września Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami wskazał kościół farny we Wrześni oraz liczne zgrupowanie kościołów drewnianych w okolicy miasta (wykraczające także poza teren samej gminy).

2.2.4. Plan rozwoju lokalnego powiatu wrzesińskiego na lata 2007-2013

Rada Powiatu Wrzesińskiego Uchwałą nr 73/XI/2007 z dnia 30 października 2007 r. przyjęła Plan rozwoju lokalnego powiatu wrzesińskiego na lata 2007-2013. W analizie aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu wrzesińskiego w podrozdziale dotyczącym sfery społecznej i infrastruktury społecznej zwrócono uwagę na kulturę i dziedzictwo kulturowe. W stosunku do zabytków samorząd powiatowy każdego roku przeznaczają w budżecie środki na ochronę dóbr kultury, przeważnie na prace remontowe przy zabytkowych obiektach sakralnych.

**3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
MIASTA I GMINY WRZEŚNIA**

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

<i>Miejscowość</i>	<i>Adres/miejsc e</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Datowanie</i>	<i>Rejestr zabytków</i>
Września	Śródmieście i Opieszyn	HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY	XIII - XIX w.	295/Włkp/A z 19.04.2006
Września	ul. Kościelna 21	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. WNIĘBOWZIĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY I ŚW. STANISŁAWA	kościół - poł. XV w., wieża - kon. XV w., odbud. 1672, przebud. 1792 (Jan Binder), restaur. 1881-1887 (Zygmunt Gorgolewski)	2466/A z 14.03.1933
Września	ul. Świętokrzyska 20	KAPLICA P.W. ŚW. KRZYŻA	1640-1641	1106/A z 06.05.1970 i 721/Włkp/A z 02.12.2008
Września	ul. Gnieźnieńska	CMENTARZ PARAFIALNY	1821 r.	721/Włkp/A z 02.12.2008
Września	ul. T. Kościuszki 27	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI ob. katol. kościół parafialny pw. Świętego Ducha	1894-1895	2293/A z 08.12.1993
Września	ul. Koszarowa 8	HALA ĆWICZEŃ w zespole koszar, ob. pływalnia	1910 r.	2586/A z 26.03.1996
Września	ul. Ratuszowa 1	RATUSZ	1909-1911	191/Włkp/A z 28.06.2004
Września	ul. F. Chopina 9	WILLA STAROSTY w zespole landratury, ob. Urząd Stanu Cywilnego	1913-1915 (proj. arch. Paulus i Liloe)	385/Włkp/A z 25.07.2006
Września	ul. Witkowska 1	WYŻSZA SZKOŁA MIEJSKA DLA CHŁOPCÓW I DZIEWCZĄT, ob. Liceum Ogólnokształcące im. H. Sienkiewicza	1911 r.	798/Włkp/A z 25.05.2010
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich	KATOLICKA SZKOŁA LUDOWA, ob. Biblioteka i Muzeum	1790-1903	1569/A z 10.09.1974
Września	ul. Opieszyn 1	PALAC w zespole pałacowym Opieszyn	XVIII-XX w.	966/A z 05.03.1970 i 775/Włkp/A z 15.01.2010
Września	ul. Opieszyn 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym Opieszyn	poł. XVIII w.	966/A z 05.03.1970 i 775/Włkp/A z 15.01.2010
Bardo	Bardo 12	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MIKOŁAJA	1783 r.	950/A z 04.03.1970
Bardo	Bardo 13	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	l. 30. XIX w., pocz. XX w.	961/A z 05.03.1970

Bardo	Bardo 13	PARK DWORSKI w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XIX w.	2159 / A z 26.06.1989 i 28.03.1997
Bardo	Bardo 13	WOZOWNIA w zespole dworsko-folwarcznym	ok. 1910 r.	2618 / A z 28.03.1997
Bardo	Bardo 13	MAGAZYN ZBOŻOWY w zespole dworsko-folwarcznym	pot. XIX w.	2618 / A z 28.03.1997
Bardo	Bardo 13	BUDYNEK MAGAZYNOWY w zespole dworsko-folwarcznym	pot. XIX w.	2618 / A z 28.03.1997
Białeżyce	Białeżyce	DWÓR w zespole dworskim	1908 r.	1730 / a z 29.04.1975
Białeżyce	Białeżyce	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	2 pot. XIX	1730 / a z 29.04.1975
Chwalibogowo	Chwalibogowo 1	PAŁAC w zespole pałacowo-folwarcznym	ok. 1890 r.	1452 / A z 08.06.1973
Chwalibogowo	Chwalibogowo 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowo-folwarcznym	2 pot. XIX w.	1452 / A z 08.06.1973
Gozdowo	Gozdowo 62	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚŚ. FILIPA I JAKUBA w zespole kościoła parafialnego	1883 r.	343 / Wlkp / A z 12.06.2006
Gozdowo	Gozdowo 62	OGRODZENIE w zespole kościoła parafialnego	pocz. XX w.	343 / Wlkp / A z 12.06.2006
Gozdowo	Gozdowo 62	CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY w zespole kościoła parafialnego	pocz. XX w.	343 / Wlkp / A z 12.06.2006
Gozdowo	Gozdowo 62	ORGANISTÓWKA w zespole kościoła parafialnego	1909 r.	343 / Wlkp / A z 12.06.2006
Grzybowo	Grzybowo 35	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA	1757 r., wieża 1929/1930 r.	2465 / A z 14.03.1993
Grzybowo	Grzybowo 35	KAPLICA GROBOWA	1936 r.	1731 / A z 30.04.1975
Grzybowo	Grzybowo 12	PAŁAC w zespole pałacowym	I pot. XIX w	2200 / A z 28.09.1990
Grzybowo	Grzybowo 12	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	2200 / A z 28.09.1990
Grzymysławice	Grzymysławice 6	PARK DWORSKI w zespole folwarcznym	3 ćw. XIX w.	2104 / A z 28.11.1986
Gulczewo	Gulczewo 10	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	1732 / A z 30.04.1975
Gulczewo	Gulczewo 10	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	1 pot. XIX w., 1897, pocz. XX w.	1732 / A z 30.04.1975
Gutowo Małe	ul. Centralna 20	DWÓR w zespole dworskim	ok. 1895 r.	1733 / A z 30.04.1975
Gutowo Małe	ul. Centralna 20	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	1733 / A z 30.04.1975
Kaczanowo	ul. Kościelna bez nr	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MARCINA w zespole kościoła parafialnego	1763-1765, odnowiony: 1958, 2009	952 / A z 05.03.1970
Kawęczyn	Kawęczyn 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	2082 / A z 28.04.1986
Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA w zespole kościoła parafialnego	1846-1848	A-30/Wlkp z 31.05.2000

Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	OGRODZENIE I CMENTARZ w zespole kościoła parafialnego	pocz. XIX w.	A-30/Wlkp z 31.05.2000
Marzenin	ul. Parkowa 6	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	2079/A z 28.03.1986
Nowa Wieś Królewska	Nowa Wieś Królewska 27	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. ANDRZEJA	XVI w.	2534/A z 01.08.1956
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 12	PALAC w zespole pałacowym	1910 r., powiększony 1919 r.	1773/A z 15.12.1977
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 12	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	XIX w.	1773/A z 15.12.1977
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 11	KURNIK w zespole folwarcznym	1916 r.	2637/A z 02.04.1998
Radomice	Radomice 9	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w., 1900 r.	2643/A z 19.05.1998
Radomice	Radomice 9	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w.	2643/A z 19.05.1998
Soleczno	Soleczno bez nr	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	125/A z 01.06.1974
Węgierki	ul. Kościelna 1	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI (ob. katol. kościół parafialny p.w Najświętszego Serca Pana Jezusa)	1907-1911	2096/A z 12.08.1986
Węgierki	ul. Kościelna 1	PASTORÓWKA w zespole kościoła	pocz. XX w.	2096/A z 12.08.1986
Węgierki	ul. Kościelna 1	CMENTARZ EWANGELICKI (ob. katol.) w zespole kościoła	pocz. XX w.	2096/A z 12.08.1986
Węgierki	ul. Kościelna 1	OGRÓD w zespole kościoła	pocz. XX w.	2096/A z 12.08.1986
Węgierki	ul. Kościelna 2	DWÓR w zespole dworskim	3 ćw. XIX w.	1527/A z 01.06.1974
Węgierki	ul. Kościelna 2	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	poł. XIX w.	2096/A z 12.08.1986
Wódki	Wódki 13	KAPLICA GROBOWA w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XIX w.	2196/A z 11.06.1990
Wódki	Wódki 13	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	l. 40. XIX w., l. 20. XX w.	2196/A z 11.06.1990
Wódki	Wódki 13	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w.	2196/A z 11.06.1990

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości, które zostaną ujęte w gminnej ewidencji zabytków
 obiekty wg. wskazania WKZ (nie ujęte zostały obiekty już nieistniejące)

Miejscowość	Adres/miejsce	Obiekt	Datowanie	Ochrona konserwatorska: rejestr zabytków, strefa ochrony
Września	Śródmieście, Opieszyn	UKŁAD URBANISTYCZNY	XIII-XIX w.	295/Wlkp/A z 19.04.2006

295/Wlkp/A z 19.04.2006 Września	ul. Kościelna 21	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. WNIĘBOWZIĘCIA N. P. MARII I ŚW. STANISŁAWA	kościół - poł. XV w., wieża - kon. XV w., odbud. 1672, przebud. 1792 (Jan Binder), restaur. 1881- 1887 (Zygmunt Gorgolewski)	2466/A z 14.03.1933
Września	ul. Świętokrzyska 20	KAPLICA P.W. ŚW. KRZYŻA	1640-1641	1106/A z 06.05.1970 i 721/Wlkp/A z 02.12.2008
Września	ul. Gnieźnińska 4	KAPLICA CMENTARNA	1913 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Gnieźnińska 4	CMENTARZ PARAFIALNY	1821 r.	721/Wlkp/A z 02.12.2008
Września	ul. Kościuszki 27	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI	1894-1895	2293/A z 08.12.1993
Września	ul. Koszarowa 1	KASYNO w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Koszarowa 3	DOM OFICERSKI w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Koszarowa 4	KOMENDANTURA w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Koszarowa 7	DOM OFICERSKI w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Koszarowa 8	HALA ĆWICZEŃ w zespole koszar	1910 r.	2586/A z 26.03.1996
Września	ul. Koszarowa 9	DOM OFICERSKI w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Koszarowa 12	BLOK ŻOŁNIERSKI w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Koszarowa 13	DOM OFICERSKI w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Koszarowa 15	DOM OFICERSKI w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 14	BLOK ŻOŁNIERSKI w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 14	MAGAZYN MUNDUROWY w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 15	DOM w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 16	DOM w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 17	DOM w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 18	DOM w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 19	DOM w zespole koszar	1900-1910	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Ratuszowa 1	RATUSZ	1909-1911	191/Wlkp/A z 28.06.2004

Września	ul. Chopina 10	LANDRATURA w zespole landratury	1850-1939	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. F. Chopina 9	WILLA STAROSTY w zespole landratury, ob. Urząd Stanu Cywilnego	1913-1915 (proj. arch. Paulus i Liloe)	385/Wlkp/A z 25.07.2006
Września	ul. 3 Maja 12	BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Szkolna 23 i ul. Staszica 12	DOM URZĘDNIKÓW PAŃSTWOWYCH	1925 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 10	SĄD POWIATOWY	1906 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Sądowa 1	WIEZIENIE	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 20	SZPITAL POWIATOWY	1925-1929	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Szkolna 25	DOM STARCÓW I PRZYCHODNIA PRZECIWGRUŻLICZA	1928 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Witkowska 1	WYŻSZA SZKOŁĄ MIEJSKA DLA CHŁOPCÓW I DZIEWCZĄT	1911 r.	798/Wlkp/A z 25.05.2010
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 13	KATOLICKA SZKOŁA LUDOWA, ob. Biblioteka i Muzeum	1790-1903	1569/A z 10.09.1974
Września	ul. Szkolna 1	SZKOŁA Powszechna	1903 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Gnieźnieńska 29	SZKOŁA MLECZARSKA	1928 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. 3 Maja 8	URZĄD CELNY	1895 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 34	POCZTA	k. XIX/pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dworcowa 1	DWORZEC KOLEJOWY w zespole dworca kolejowego	1887 r.	
Września	po zachodniej stronie torowiska	WIEŻA CIŚNIEŃ w zespole dworca kolejowego	1907 r.	
Września	ul. Dworcowa 1	DOM NR 1 w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Dworcowa 2	DOM NR 2 w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Dworcowa 2	BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY DOMU NR 2 w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Dworcowa 3	DOM NR 3 w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Dworcowa 4	DOM NR 4 w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Dworcowa 5	DOM NR 5 w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Dworcowa 5	BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY DOMU NR 5 w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. I. Paderewskiego 1	DOM w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. I. Paderewskiego 3	DOM w zespole dworca kolejowego	1900-1910	

Września	ul. I. Paderewskiego 5	DOM w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. I. Paderewskiego	DOM w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Świętokrzyska 5	DOM w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Świętokrzyska 5	BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY DOMU NR 5 w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Świętokrzyska 2	DOM w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Czarniejewska	DOM DRUŻNIKA w zespole dworca kolejowego	1900-1910	
Września	ul. Opieszyn 1	PALAC w zespole pałacowym Opieszyn	XVIII-XX w.	966/A z 05.03.1970 i 775/Wlkp/A z 15.01.2010
Września	ul. Opieszyn 6	DOM ADMINISTRACJI DOMINIALNEJ w zespole pałacowym Opieszyn	ok. 1830 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Opieszyn 7	DOM ADMINISTRACJI DOMINIALNEJ w zespole pałacowym Opieszyn	ok. 1830 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Opieszyn 5	DOM MIESZKALNY SŁUŻBY w zespole pałacowym Opieszyn	ok. 1830 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Opieszyn 1	DOM SŁUŻBY I PRALNIA w zespole pałacowym Opieszyn	1830-1840	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Opieszyn 1	BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY PRALNI	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Opieszyn 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym Opieszyn	pot. XVIII w.	966/A z 05.03.1970 i 775/Wlkp/A z 15.01.2010
Września	ul. Kaliska 1	GORZELNIA w zespole folwarcznym Zawodzie	k. XIX w.	
Września	bez nr	STODOLA w zespole folwarcznym Zawodzie	XIX/XX w.	
Września	ul. Kaliska 1	OBORA w zespole folwarcznym Zawodzie	k. XIX w., przbud I. 50.	
Września	ul. F.Chopina 3	KAMIENICA	XIX/XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. F. Chopina 5	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. F. Chopina 6	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. F. Chopina 7	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. F. Chopina 8	KAMIENICA	1911 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. I. Daszyńskiego 1	KAMIENICA	1923 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 1	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 2	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski

Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 3	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 4	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 6	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 7	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 8	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 10	KAMIENICA	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 11	KAMIENICA	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 14	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 14	KAMIENICA, obok kamienicy nr 14	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 18	DOM GMINY ŻYDOWSKIEJ	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 19	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 27	KAMIENICA Z OFICYNĄ	1908 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 28	KAMIENICA	l. 20 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 29	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 32	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 33	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 36	DOM KADENÓW	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 37	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 38	KAMIENICA	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 41	KAMIENICA	1904 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 41a	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Fabryczna 44	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Gnieźnieńska 1	HOTEL DWORCOWY	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Gnieźnieńska 2	DOM	II poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Gnieźnieńska 5	BIURA TARTAKU, ob. dom	k. XIX w.	
Września	ul. Gnieźnieńska 6	WILLA KALISZEWSKICH	l. 30 XX w.	

Września	ul. Gnieźnińska 7	WILLA JEŻYKOWSKIEGO	1907 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Gnieźnińska 11	DOM	l. 20 XX w.	
Września	ul. Gnieźnińska 12	DOM	l. 30 XX w.	
Września	ul. Gnieźnińska 17	FOLWARK MARIANOWO, późn. SZKOŁA ROLNICZA, DOM	4 ćw. XIX w.	
Września	ul. Gnieźnińska 17	FOLWARK MARIANOWO, późn. SZKOŁA ROLNICZA, BUDYNEK	k. XIX w.	
Września	ul. Gnieźnińska 17	FOLWARK MARIANOWO, późn. SZKOŁA ROLNICZA, BUDYNEK	k. XIX w.	
Września	ul. Gnieźnińska 30	DOM SĘDZIEGO	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Gnieźnińska 32	DOM	l. 20 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 1	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 2	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 3	KAMIENICA	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 4	KAMIENICA	poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 5	ŻEŃSKA SZKOŁA WYDZIAŁOWA	1904 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 6	DOM	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 7	HOTEL, ob. sklep	poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 8	KAMIENICA	2 poł XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 9	KAMIENICA	poł XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 10	DOM	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 11	KAMIENICA	1 ćw. XX	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 12	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 18	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Harcerska 19	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 3	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 4	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 5	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 6	KAMIENICA	1904 r.	strefa ochrony konserwatorski

Września	ul. Jana Pawła II 7	KAMIENICA, CUKIERNIA SCHWARZ	1874 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 8	DOM	2 poł. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 9	KAMIENICA	2 poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 12	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 13	KAMIENICA	1910 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 14	KAMIENICA	2 poł XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 15	KAMIENICA	1907 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 16	DWIE KAMIENICE (pod jednym numerem)	4 ćw. XIX (dom 1), kon.. XIX w. (dom 2)	strefa ochrony konserwatorski ej
Września	ul. Jana Pawła II 22	DIWE KAMIENICE (pod jednym numerem, 1 kamienica narożnikowa dwupiętrowa, 2 kamienica jednopiętrowa)	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski ej
Września	ul. Jana Pawła II 23	DOM	1830 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 24	KAMIENICA	1909 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 25	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 26	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 27	KAMIENICA	1906 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 28	KAMIENICA	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 29	KAMIENICA	1908 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 30	HOTEL HAENISCH, ob. dom	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 32	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Jana Pawła II 33	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. J. Kilińskiego 3	DOM	pocz. XX w.	
Września	ul. Kosynierów 5	DOM	l. 30 XX w.	
Września	ul. Kosynierów 7	DOM PRACOWNIKÓW KOLEJOWYCH	l. 30 XX w.	
Września	ul. Kosynierów 9	DOM	l. 20 XX w.	
Września	ul. Kościelna 1 i 2	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski

Września	ul. Kościelna 3	DOM	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 6	KAMIENICA	1905 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 7	PROBOSTWO	l. 20 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 8	KAMIENICA	1906 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 9	KAMIENICA	1896 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 12	STARY DWÓR PROBOSZCZA, późn. wikaryjka	l. 70 XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 12	BUDYNEK GOSPODARCZY w dawn. zespole folwarku proboszczowskiego	l. 80 XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 13	DOM w dawn. zespole folwarku proboszczowskiego	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 14	DOM	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 17	KAMIENICA	1914 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 18	DOM	3 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kościelna 20	ORGANISTÓWKA	1907 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 4	POWIATOWY INSPEKTORAT SZKOLNY	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 4	BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY POW. INSPEKTORACIE SZKOLNYM	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 5	DOM URZĘDNIKA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 6	DOM URZĘDNIKA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 8	DOM DLA PRACOWNIKÓW URZĘDU	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 9-10	DOM DLA PRACOWNIKÓW URZĘDU	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 11	WILLA	l. 20 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. T. Kościuszki 23	WILLA HRABIEGO	1910 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Ks. J. Laskowskiego 2	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Legii Wrzesińskiej 2	DOM	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Legii Wrzesińskiej 3	DOM	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Legii Wrzesińskiej 4	DOM	l. 20 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Legii Wrzesińskiej 8	DOM	l. 30 XX w.	
Września	ul. Legii Wrzesińskiej 12	DOM	l. 30 XX w.	

Września	ul. Legii Wrzesińskiej 14	DOM	l. 20 XX w.	
Września	ul. Legii Wrzesińskiej 18	DOM	l. 20 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. 3 Maja 1	KAMIENICA	1889 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. 3 Maja 2	KAMIENICA	3 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. 3 Maja 3	OŚRODEK ZDROWIA, ob. biura Starostwa Powiatowego	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. 3 Maja 3	BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY DOMU NR 3	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. 3 Maja 11	PASTORÓWKA	1 poł XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. 3 Maja bez nr	ZESPÓŁ BUDYNKÓW, 2 DOPY MIESZKALNE, 2 BUDYNKI GOSPODARCZE, BRAMA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorskiej
Września	ul. A. Mickiewicza 1 i 2	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. A. Mickiewicza 4	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. A. Mickiewicza 4	OFICyna KAMIENICY NR 4	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. A. Mickiewicza 5	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. A. Mickiewicza 7	KAMIENICA	3 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. A. Mickiewicza 8	KAMIENICA	3 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. A. Mickiewicza 9	KAMIENICA	1904 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. A. Mickiewicza 10	KAMIENICA	1901 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 1	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 2	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 3	KAMIENICA	1906 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 4	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 5	KAMIENICA	1905 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 6	KAMIENICA	l. 30 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 7	HOTEL WARSZAWSKI	1907 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 9	WILLA	l. 30. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 15	DOM	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski

Września	ul. Miłostawska 16	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 20	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. I. Paderewskiego 7	DOM	l. 30 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. I. Paderewskiego 27	DOM	l. 20 XX w.	
Września	ul. I. Paderewskiego 28	DOM	1933 r.	
Września	ul. I. Paderewskiego 31	DOM	l. 30 XX w.	
Września	ul. I. Paderewskiego 36	DOM	1932 r.	
Września	ul. I. Paderewskiego 39	DOM	l. 30 XX w.	
Września	ul. I. Paderewskiego 43	DOM	l. 30. XX w.	
Września	ul. I. Paderewskiego 45	DOM	l. 30. XX w.	
Września	ul. I. Paderewskiego 46	DOM	l. 30. XX w.	
Września	ul. Parkowa 1	WILLA	l. 30. XX w.	
Września	ul. Parkowa 3	DOM	l. 30. XX w.	
Września	Rynek 1	HOTEL POD BIAŁYM ORLEM	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 2	KAMIENICA	poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 3	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 6	KAMIENICA	1912 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 7	KAMIENICA	1907 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 9	KAMIENICA	2 poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 10	STARY RATUSZ	k. XIX, przebudowa w l. 2011-2012	strefa ochrony konserwatorskiej
Września	Rynek 11	KAMIENICA	1910 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 12	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 13	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 14	KAMIENICA	2 poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 15	KAMIENICA	1 poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski

Września	Rynek 16	KAMIENICA	1 poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 17	KAMIENICA	1 poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 18	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 20	ŚCIANA FRONTOWA KAMIENICY	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 21	KAMIENICA	XIX/XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 22	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 23	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 24	KAMIENICA	poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	Rynek 25	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Rzeczna 1	KAMIENICA	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Rzeczna 5	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Rzeczna 7	KAMIENICA	poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 9 (błędnie wpisana jako ul. Rzeczna)	KAMIENICA	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorskiej
Września	ul. H. Sienkiewicza 1	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 3	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 4	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 5	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 6	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 7	KAMIENICA	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 8	KAMIENICA	1907 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 9	KAMIENICA	l. 20 XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 10	KAMIENICA (w strukturze kamienicy przy ul. Warszawskiej 40)	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 11	KAMIENICA	2 poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 12	KAMIENICA	l. 30. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 13	KAMIENICA	2 poł. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski

Września	ul. H. Sienkiewicza 14	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 15-16	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 17	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 18	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 19	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 20	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. H. Sienkiewicza 21	DWIE KAMIENICE (pod jednym numerem, 1 dwupiętrowa, 2 jednopiętrowa)	dom dwupiętrowy pocz. XX w., dom jednopiętrowy k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorskiej
Września	ul. Słowian 5	DOM	l. 20. XX w.	
Września	ul. Słowian 23	DOM	l. 20. XX w.	
Września	Plac św. Stanisława 1	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. S. Staszica 1	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. S. Staszica 5	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. S. Staszica 13	WILLA	l. 30. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. S. Staszica 14	WILLA	l. 20. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. S. Staszica 15	WILLA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Szkolna 12	OCHRONKA PARAFIALNA, ob. przedszkole	pocz. XX w.	
Września	ul. Szkolna 17	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Szkolna 18	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Szkolna 20	DOM	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Szkolna 21	DOM	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 2	KAMIENICA	1913 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 3	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 4	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 6	KAMIENICA	1904 r.	strefa ochrony konserwatorski

Wrzeźnia	ul. Warszawska 7	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 8	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 9	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 11	DWIE KAMIENICE (pod jednym numerem)	1889 r.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 12	KAMIENICA	1905 r.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 13	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 16	KAMIENICA	1908 r.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 17	KAMIENICA	1931 r.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 18	DOM	2 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 18	BUDYNEK GOSPODARCZY PORZY DOMU NR 18	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 21	DOM	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 22	DOM	k. XIX w., odbud. 2010 r.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 23	DOM	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 24	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 25	DOM	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 26	KAMIENICA	1909 r.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 27	KAMIENICA	1906 r.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 28	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 29	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 30	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 31	KAMIENICA	2 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 32	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 33	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 35	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 36	KAMIENICA	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Wrzeźnia	ul. Warszawska 38	KAMIENICA	4 ćw. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski

Września	ul. Warszawska 39	DWIE KAMIENICE (pod jednym numerem)	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 40	KAMIENICA	XIX/XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. W. Wiewiórowskiego	DOM	l. 20. XX w.	
Września	ul. Witkowska 8	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Witkowska 10	KAMIENICA	1 ćw. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Witkowska bez nr	WIEŻA CIŚNIEŃ	1908 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Miłostawska 8	STACJA POMP	1912 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 27a	ZESPÓŁ BROWARU, BUDYNEK PRODUKCYJNY	1874 r.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Warszawska 27	SALA ODEON	k. XIX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Witkowska 7	BUDYNEK MIESZKALNY, w zespole rzeźni miejskiej	pocz. XX w.	strefa ochrony konserwatorski
Września	ul. Kolejowa 2	POZOSTAŁOŚCI DAWN. CUKROWNI, 4 BUDYNKI PRODUKCYJNO- MAGAZYNOWE	l. 80 XIX w.	
Września	ul. Kolejowa 2	POZOSTAŁOŚCI DAWN. CUKROWNI, KOTŁOWNIA	l. 80. XIX w.	
Września	ul. Czarniejewska 4a	WILLA w zespole młyna	l. 20. XX w.	
Września	ul. Czarniejewska 4	MŁY N w zespole młyna	l. 20. XX w.	
Września	ul. Czarniejewska 4	BUDYNEK GOSPODARCZY w zespole młyna	l. 20. XX w.	
Września	ul. Czarniejewska 4a	BUDYNEK GOSPODARCZY w zespole młyna	pocz. XX w.	
Bardo	Bardo 12	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY. P.W. ŚW. MIKOŁAJA	1783 r.	950/A z 04.03.1970
Bardo	Bardo 13	DWÓR w zespole dworsko- folwarcznym	l. 30. XIX w., pocz. XX w.	961/A z 05.03.1970
Bardo	Bardo 13	PARK DWORSKI w zespole dworsko- folwarcznym	pocz. XIX w.	2159/A z 26.06.1989 i 28.03.1997
Bardo	Bardo 13	WOZOWNIA w zespole dworsko- folwarcznym	ok. 1910 r.	2618/A z 28.03.1997
Bardo	Bardo 13	2 BRAMY w zespole dworsko- folwarcznym	poł. XIX w.	2618/A z 28.03.1997
Bardo	Bardo 23	DOM	1902 r.	
Białężyce	Białężyce	DWÓR w zespole dworskim	1908 r.	1730/a z 29.04.1975
Białężyce	Białężyce	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	2 poł. XIX w.	1730/a z 29.04.1975
Bierzglin	Bierzglin 22	DWÓR w zespole folwarcznym	1912 r.	

Bierzglin	Bierzglin 27	RZĄDCÓWKA w zespole folwarcznym	1912 r.	
Bierzglin	Bierzglin 28	CZWORAK w zespole folwarcznym	1912 r.	
Bierzglin	Bierzglin 27	STODOŁA-STAJNIA-UJEŹDŹALNIA w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
Bierzglin	Bierzglin 19	DOM	pocz. XX w.	
Bierzglin	Bierzglin ?	DOM	pocz. XX w.	
Chocicza Mała	Chocicza Mała 22	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	3 ćw. XIX w.	
Chocicza Mała	Chocicza Mała 21	BUDYNKI GOSPODARCZE w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Chocicza Mała	Chocicza Mała 22	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 22	STARA SZKOŁA	k. XIX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	XIX/XX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	XIX/XX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	STAJNIA w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	STAJNIA w zespole dworsko-folwarcznym	l. 60 XIX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	OBORA, JAŁOWNIK w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	CHLEWNIA w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	STODOŁA w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	STODOŁA w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Chocicza Wielka	Chocicza Wielka 12	POZOSTAŁOŚCI OGRODZENIA w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
Chwalibogowo	Chwalibogowo 22	RZĄDCÓWKA	ok. 1880 r.	
Chwalibogowo	Chwalibogowo 1	PALAC w zespole pałacowo-folwarcznym	ok. 1890 r.	1452/A z 08.06.1973
Chwalibogowo	Chwalibogowo 2	OBORA w zespole pałacowo-folwarcznym	ok. 1880 r.	
Chwalibogowo	Chwalibogowo 2	SPICHLERZ w zespole pałacowo-folwarcznym	ok. 1880 r.	
Chwalibogowo	Chwalibogowo 2	OBORA II w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX w.	
Chwalibogowo	Chwalibogowo 2	STAJNIA WYJAZDOWA - WOZOWNIAI w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX w.	
Chwalibogowo	Chwalibogowo 2	OWCZARNIA w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX w.	
Chwalibogowo	Chwalibogowo 2	WIEŻA CIŚNIENI w zespole pałacowo-folwarcznym	ok. 1905 r.	

Chwalibogowo	Chwalibogowo 2	KUŹNIA w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX w.	
Chwalibogowo	Chwalibogowo 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowo-folwarcznym	2 poł. XIX w.	1452/A z 08.06.1973
Gonice	Gonice 14	KUŹNIA I DOM NR 14	1907 r.	
Gozdowo	Gozdowo 62	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚŚ. FILIPA I JAKUBA w zespole kościoła	1883 r.	343/Wlkp/A z 12.06.2006
Gozdowo	Gozdowo 62	OGRODZENIE w zespole kościoła parafialnego	pocz. XX w.	343/Wlkp/A z 12.06.2006
Gozdowo	Gozdowo 62	ORGANISTÓWKA w zespole kościoła parafialnego	1909 r.	343/Wlkp/A z 12.06.2006
Gozdowo	Gozdowo 60	TROJAK w zespole kościoła parafialnego	2 ćw. XIX w.	
Gozdowo	Gozdowo bez nr	OBORA w zespole kościoła parafialnego	pocz. XX w.	
Gozdowo	Gozdowo 64	CZWORAK w zespole folwarcznym	2 poł. XIX w.	
Gozdowo	Gozdowo 65	CZWORAK w zespole folwarcznym	2 poł. XIX w.	
Gozdowo	Gozdowo 66	CZWORAK w zespole folwarcznym	2 poł. XIX w.	
Gozdowo	Gozdowo 63	OBORA w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Gozdowo	Gozdowo 63	MAGAZYN ZBOŻOWY w zespole folwarcznym	1916 r.	
Gozdowo	Gozdowo 63	KUŹNIA w zespole folwarcznym	1924 r.	
Gozdowo	Gozdowo 63	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Gozdowo Młyn	Gozdowo Młyn 2	OWCZARNIA w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Gozdowo Młyn	Gozdowo Młyn 2	MAGAZYN ZBOŻOWY w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Gozdowo Młyn	Gozdowo Młyn 2	STODOŁA w zespole folwarcznym	XIX/XX w.	
Gozdowo Młyn	Gozdowo Młyn 2	OBORA w zespole folwarcznym	2 poł. XIX w.	
Grzybowo	Grzybowo 35	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA	1757 r., wieża 1929/1930 r.	2465/A z 14.03.1993
Grzybowo	Grzybowo 35	KAPLICA GROBOWA	1936 r.	1731/A z 30.04.1975
Grzybowo	Grzybowo 32	SZKOŁA	1908 r.	
Grzybowo	Grzybowo 12	PAŁAC w zespole pałacowym	I poł. XIX w.	2200/A z 28.09.1990
Grzybowo	Grzybowo 14	OFICyna w zespole pałacowym	k. XIX w.	
Grzybowo	Grzybowo 12	BRAMA w zespole pałacowym	pocz. XX w.	
Grzybowo	Grzybowo 12	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	2200/A z 28.09.1990

Grzybowo	Grzybowo 16	CZWORAK w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Grzymysławice	Grzymysławice 2	OŚMIORAK w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Grzymysławice	Grzymysławice 6	STAJNIA w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
Grzymysławice	Grzymysławice 6	BRAMA w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Grzymysławice	Grzymysławice 6	PARK DWORSKI w zespole folwarcznym	3 ćw. XIX w.	2104/A z 28.11.1986
Gulczewko	Gulczewko 7	DWÓR w zespole dworskim	1910 r.	
Gulczewko	Gulczewko 7	OBORA w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	
Gulczewko	Gulczewko 7	BRAMA w zespole dworskim	k. XIX w.	
Gulczewko	Gulczewko 7	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	pocz. XX w.	
Gulczewo	Gulczewo 10	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	1733/A z 30.04.1975
Gulczewo	Gulczewo 11	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY w zespole dworsko-folwarcznym	1900 r.	
Gulczewo	Gulczewo 9	TROJAK w zespole dworsko-folwarcznym	1870-1880 r.	
Gulczewo	Gulczewo 7	TROJAK w zespole dworsko-folwarcznym	1870-1880 r.	
Gulczewo	Gulczewo 8	DWOJAK w zespole dworsko-folwarcznym	3 ćw. XIX w.	
Gulczewo	Gulczewo 11	OBORA, JAŁOWNIK w zespole dworsko-folwarcznym	1875 r.	
Gulczewo	Gulczewo 10	OGRODZENIE w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w.	
Gulczewo	Gulczewo 10	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	1 poł. XIX w., 1897, pocz. XX	1733/A z 30.04.1975
Gutowo Małe	ul. Centralna 20	DWÓR w zespole dworskim	ok. 1895 r.	1733/A z 30.04.1975
Gutowo Małe	ul. Centralna 22	MAGAZYN ZBOŻOWY w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	
Gutowo Małe	ul. Centralna 20	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	1733/A z 30.04.1975
Gutowo Małe	ul. Centralna 29	MAGAZYN PASZ w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Gutowo Małe	ul. Centralna 29	MAGAZYN PASZ w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Gutowo Małe	ul. Centralna 27	STAJNIA w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Gutowo Wielkie	Gutowo Wielkie 54	DWÓR (STARY) w zespole dworskim	1850-1868	
Gutowo Wielkie	Gutowo Wielkie 55	DWÓR (NOWY) w zespole dworskim	4 ćw. XIX, 1913 r.	
Gutowo Wielkie	Gutowo Wielkie 54	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	

Kaczanowo	ul. Kościelna bez nr	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MARCINA w zespole kościoła parafialnego	1763-1765, odnowiony: 1958, 2009	952/A z 05.03.1970
Kaczanowo	ul. Kościelna 37	PLEBANIA w zespole kościoła parafialnego	4 ćw. XIX w.	
Kaczanowo	ul. Kościelna 24	SZKOŁA	4 ćw. XIX w.	
Kaczanowo	ul. Szkolna 1	DWÓR w zespole dworskim	1912 r.	
Kaczanowo	ul. Szkolna 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w., pocz. XX w.	
Kawęczyn	Kawęczyn 1	DWÓR w zespole dworskim	k. XIX w.	
Kawęczyn	Kawęczyn 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	2082/A z 28.04.1986
Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA w zespole kościoła	1846-1848	A-30/Wlkp z 31.05.2000
Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	OGRODZENIE w zespole kościoła parafialnego	pocz. XIX w.	A-30/Wlkp z 31.05.2000
Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	BRAMA w zespole kościoła parafialnego	pocz. XIX w.	A-30/Wlkp z 31.05.2000
Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	PLEBANIA w zespole kościoła parafialnego	1847 r.	
Marzenin	ul. Parkowa 6	DWÓR w zespole dworskim	1896 r.	
Marzenin	ul. Parkowa 4	DOM w zespole dworskim	k. XIX w.	
Marzenin	ul. Parkowa 2	OBORA w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	
Marzenin	ul. Kolejowa 2	GORZELNIA	k. XIX w.	
Marzenin	ul. Parkowa 6	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	2079/A z 28.03.1986
Marzenin	ul. Ks. Twardego 35	DOM (dawn. nr 71)	1910 r.	
Neryngowo	Neryngowo 6	OFICYNA w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
Neryngowo	Neryngowo 2	CZWORAK w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
Neryngowo	Neryngowo 4	CZWORAK w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
Neryngowo	Neryngowo 6	OBORA w zespole folwarcznym	1927 r.	
Neryngowo	Neryngowo 6	SPICHLERZ w zespole folwarcznym	1906 r.	
Neryngowo	Neryngowo 6	WOZOWNIA - KUŹNIA - STAJNIA w zespole folwarcznym	1925 r.	
Neryngowo	Neryngowo 6	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole folwarcznym	k. XVIII w., XIX w.	
Noskowo	Noskowo 9	OBORA w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	

Noskowo	Noskowo 9	BRAMA w zespole folwarcznym	k. XIX w.	
Nowa Wieś Królewska	Nowa Wieś Królewska 27	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. ANDRZEJA	XVI w.	2534/A z 01.08.1956
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 12	PALAC w zespole pałacowym	1910 r., powiększony 1919 r.	1773/A z 15.12.1977
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 12	GRODZENIE w zespole pałacowym	1 ćw. XX w.	
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 12	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	XIX w.	1773/A z 15.12.1977
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 6	CZWORAK w zespole folwarcznym	1916 r.	
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 7	CZWORAK w zespole folwarcznym	1916 r.	
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 1	TROJAK w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 11	STAJNIA w zespole folwarcznym	1916 r.	
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 11	OBORA w zespole folwarcznym	1916 r.	
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 11	MAGAZYN ZBOŻOWY w zespole folwarcznym	ok. 1860 r.	
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 11	KURNIK w zespole folwarcznym	1916 r.	2637/A z 02.04.1998
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 11	WOZOWNIA w zespole folwarcznym	1916 r.	
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 11	ELEKTROWNIA w zespole folwarcznym	1916 r.	
Otoczna	Otoczna 24	OFICyna w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Otoczna	Otoczna 19	CZWORAK w zespole dworsko-folwarcznym	1912 r.	
Otoczna	Otoczna 23	OBORA I - MAGAZYN w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
Otoczna	Otoczna 23	OBORA II w zespole dworsko-folwarcznym	1902 r.	
Otoczna	Otoczna 23	OBORA III - JAŁOWNIK w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
Otoczna	Otoczna 23	MAGAZYN GOSPODARCZY w zespole dworsko-folwarcznym	1906 r.	
Otoczna	Otoczna 23	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Psary Polskie	Psary Polskie bez nr	KAPLICA FILJALNA PW. MB KRÓLWEJ ŚWIATA	k. XIX w.	
Psary Polskie	Psary Polskie 115	DOM (dawn. nr 91)	pocz. XX w.	
Psary Polskie	Psary Polskie 117	DOM (dawn. nr 92)	1908 r.	
Psary Polskie	Psary Polskie 121	DOM (dawn. nr 98)	k. XIX w.	

Psary Polskie	Psary Polskie 124	DOM (dawn. i ob. nr 124)	1908 r.	
Psary Polskie	Psary Polskie 153	DOM (dawn. 125)	3 ćw. XIX w.	
Psary Polskie	Psary Polskie 151	DOM (dawn. nr 126)	1899 r.	
Radomice	Radomice 9	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym (rozebrany)	2 poł. XIX w.	2643/A z 19.05.1998
Radomice	Radomice 9	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w.	2643/A z 19.05.1998
Słomowo	Słomowo 22	DOM (dawn. nr 20)	1908 r.	
Sobiesiernie	Sobiesiernie	MŁYN ZBOŻOWY	1900 r.	
Sokołowo	ul. Szlachecka 26	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	1909 r.	
Sokołowo	ul. Szlachecka 1	CZWORAK w zespole dworsko-folwarcznym	1911 r.	
Sokołowo	ul. Szlachecka 26	WOZOWNIA w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Sokołowo	ul. Szlachecka 26	MAGAZYN PASZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	3 ćw. XIX w.	
Sokołowo	ul. Bitwy pod Sokolowem bez nr	KAPLICA	k. XIX w.	
Sołeczno	Sołeczno bez nr	OBORA w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	
Sołeczno	Sołeczno bez nr	MAGAZYN w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	
Sołeczno	Sołeczno bez nr	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	125/A z 01.06.1974
Stanisławowo	Stanisławowo 10	SZKOŁA	k. XIX w.	
Stanisławowo	Stanisławowo 7	OBORA w zespole dworsko-folwarcznym	1910-1915	
Stanisławowo	Stanisławowo 7	MAGAZYN ZBOŻOWY w zespole dworsko-folwarcznym	1938 r.	
Stanisławowo	Stanisławowo 7	OGRODZENIE w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Stanisławowo	Stanisławowo 7	BRAMA w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Stanisławowo	Stanisławowo 7	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Węgiełki	ul. Kościelna 1	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI (ob. rzym-kat. kościół parafialny p.w Najświętszego Serca Pana Jezusa) w	1907-1911	2096/A z 12.08.1986
Węgiełki	ul. Kościelna 1	PASTORÓWKA w zespole kościoła	pocz. XX w.	2096/A z 12.08.1986
Węgiełki	ul. Kościelna 2	DWÓR w zespole dworskim	3 ćw. XIX w.	1527/A z 01.06.1974
Węgiełki	ul. Kościelna 2	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	poł. XIX w.	2096/A z 12.08.1986

Wódki	Wódki 13	KAPLICA GROBOWA w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XIX w.	2196/A z 11.06.1990
Wódki	Wódki 13	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	l. 40. XIX w., l. 20. XX w.	2196/A z 11.06.1990
Wódki	Wódki 13	OBORA w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Wódki	Wódki 13	STAJNIA - WOZOWNIA w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
Wódki	Wódki 13	SPICHLERZ w zespole dworsko-folwarcznym	1897 r.	
Wódki	Wódki 13	STODOLA w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
Wódki	Wódki 13	OGRODZENIE w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Wódki	Wódki 13	3 BRAMY w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.	
Wódki	Wódki 13	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w.	2196/A z 11.06.1990
Żerniki	Żerniki 2	CZWORAK w zespole folwarcznym	k. XIX w.	

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Miejscowość	Zespół zabytków ruchomych	Rejestr zabytków
Bardo	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Mikołaja	-
Gozdowo	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętych Filipa i Jakuba - 25 obiektów	87/Wlkp/A z 31.05.2006
Grzybowo	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Michała Archanioła	-
Kaczanowo	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Marcina	-
Marzenin	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Mikołaja	-
Nowa Wieś Królewska	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Andrzeja Apostoła - 1 pozycja	75/7/B z 1950
Węgierki	zespół wyposażenia kościoła pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	-
Września	zespół wyposażenia kościoła pw. Wniebowzięcia NMP i św. Stanisława bm	-
Września-Opieszyn	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Ducha	-
Września-Lipówka	zespół wyposażenia kościoła pw. Świętego Krzyża	-

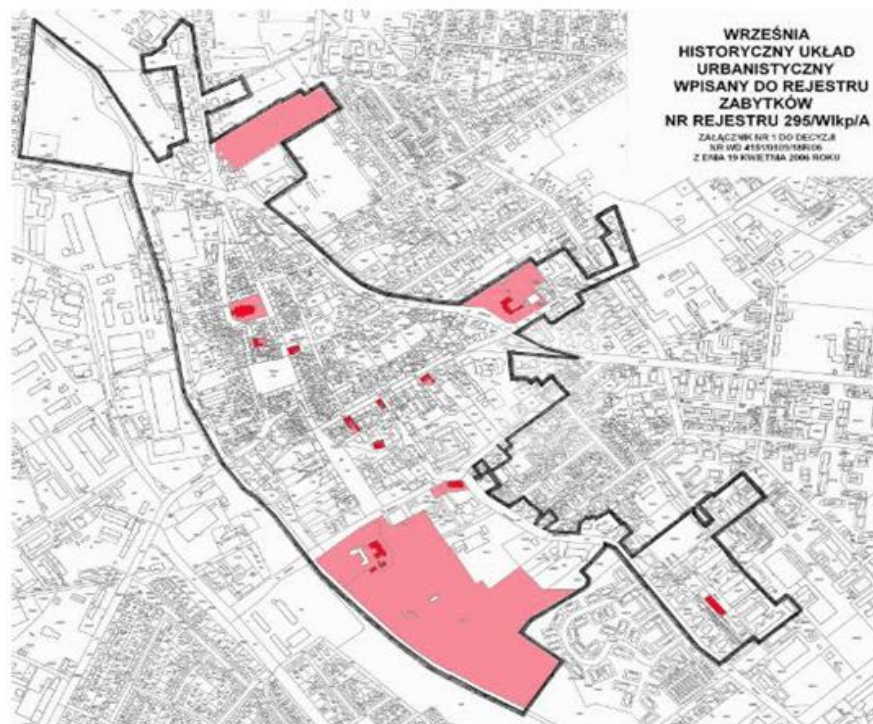
3.4. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków i ewidencji zabytków

3.4.1. Historyczny układ urbanistyczny miasta Wrześni

Decyzją Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu z dnia 19 kwietnia

2006 r. do rejestru zabytków pod numerem 295/Wlkp/A został wpisany historyczny układ urbanistyczny miasta Wrześni.

Układ urbanistyczny Wrześni rozwijał się od XIII w. Według najnowszych teorii pierwotnie wzdłuż traktu północny/wschód - południowy/zachód, a następnie północ - południe (Gniezno - Kalisz). Od XV w. rozwinął się trakt zachód - wschód łączący Poznań z Mazowszem. Wszystkie trakty wykorzystywały to samo przejście przez dolinę rzeki Wrześni (Wrześnicy). W centrum miasta znajdował się plac rynkowy, na którym stał drewniany ratusz. W północnej części placu w XIII w. założono kościół parafialny. Pierwotnie stały tu świątynie drewniane, a w II połowie XV wieku pobudowano trzynawowy pseudohalowy gotycki kościół murowany, do którego następnie dobudowano masywną wieżę. Po wschodniej stronie placu od XIV w. znajdowała się dzielnica żydowska, w której stała bóżnica. Od strony południowej przylegała do miasta wieś Opieszyn, w której miała miejsce siedziba rodowa dziedziców dóbr wrzesińskich. Istnieją nie potwierdzone przypuszczenia, że w znajdował się tutaj gródek rycerski. Na jego miejscu powstał dwór, wielokrotnie przebudowywany. W II poł. XVIII w. w Opieszynie założono barokową kompozycję pałacowo-parkową połączona z miastem szeroką aleją. W poł. XIX w. pobudowano eklektyczny pałac. W 1521 r. w Opieszynie postawiono drewniany kościół szpitalny Świętego Ducha. Świątynię rozebrano w 1791 r. Po przeciwnej stronie rzeki Wrześnicy znajdowała się wieś folwarczna Zawodzie, która w XVIII w. wchłonęła wieś Wodniki. Na zachód od miasta w I poł. XVII w. przy rzece w miejscu zwanym Lipówka powstała drewniana kaplica Świętego Krzyża, w której znalazły się dwa ołtarze z rozebranego kościoła Świętego Ducha w Opieszynie. W 1818 r. Września stała się siedzibą powiatu. Pobudowano liczne budynki użyteczności publicznej. Na miejscu kościoła i cmentarza Świętego Ducha powstały budynki landratury (II poł. XIX w.), willa starosty (1913 r.). W latach 1894-1895 w miejscu starego szachulcowego wybudowano neogotycki kościół ewangelicki. W 1906 r. pobudowano nowy neorenesansowy budynek sądu powiatowego. W latach 1909-1910 wzniesiono nowy neogotycki ratusz przy rynku. Powstały inne budynki urzędnicze i publiczne jak urząd celny, poczta, szkoła powszechna, szkoła dla dziewcząt, progimnazjum, szpital. Na obrzeżach miasta wybudowano: zespół dworca kolejowego, cukrownia, elektrownia, wieża wodociągowa, rzeźnia, koszary wojskowe. Na początku XX w. w centrum miasta powstało wiele kamienic. W latach powojennych partery kamienic zostały adaptowane na wielkie sklepy handlowe.

Ilustr.

2.

Historyczny układ urbanistyczny miasta Września z zaznaczonymi obiektami wpisanymi indywidualnie do rejestru zabytków.

Do rejestru zabytków wpisano układ urbanistyczny śródmieścia obejmujący teren ograniczony od zachodu rzeką Wrześnicą oraz park miejski im. J. Piłsudskiego, część ul. Gnieźnieńskiej z cmentarzem parafialnym, dalej teren ograniczony od północnego-wschodu ul. Szkolną, rejon Liceum Ogólnokształcącego, dawnej rzeźni, wieżę wodociągową, część ul. Witkowskiej, część ul. Legii Wrzezińskiej, część ul. T. Kościuszki wraz z dawnymi koszarami od strony wschodniej oraz zespół parkowo-pałacowy na Opieszynie od strony południowej.

Natomiast na terenie Gminy Września nie występują układy ruralistyczne wpisane do rejestru zabytków. Nie utworzono też parków kulturowych.

3.4.2. Zabytkowe cmentarze

W ewidencji u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figurują następujące cmentarze:

Miejscowość	Wyznanie	Czas powstania	Użytkowanie	Właściciel	Rejestr zabytków
Bardo	rzym. - kat	XVIII w.	czynny	Parafia katolicka Bardo	
Bierzglin	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Skarb Państwa	
Gozdowo	rzym. - kat	II poł. XIX w.	zamknięty	Parafia katolicka Gozdowo	343/Wlkp/A z 12.06.2006

Gozdowo	rzym. - kat	XIX/XX w.	czynny	Parafia katolicka Gozdowo	
Grzybowo	ewangelicki	XIX/XX w.	zamknięty	Skarb Państwa	
Grzybowo	rzym. - kat	II poł. XIX w.	zamknięty	Parafia katolicka Grzybowo	
Grzybowo	rzym. - kat	XX w.	czynny	Parafia katolicka Grzybowo	
Kaczanowo	rzym. - kat	XX w.	czynny	Parafia katolicka Kaczanowo	
Marzenin	rzym. - kat	I poł. XIX w.	czynny	Parafia katolicka Marzenin	A-30/Włkp z 31.05.2000
Nowa Wieś Królewska	rzym. - kat	II poł. XIX w.	czynny	Parafia katolicka Grzybowo	
Otoczna	rzym. - kat	XIX w.	zamknięty	Parafia katolicka Nowa Wieś Królewska	
Otoczna	bezwyznaniowy	1939-1945	miejsce pamięci narodowej	Skarb Państwa	
Psary Wielkie	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Gmina Września	
Sędziwojowo	ewangelicki	II poł. XIX w.	zamknięty	Parafia ewangelicko-augsburska w Poznaniu	
Sobiesiernie	ewangelicki		zamknięty	Parafia ewangelicko-augsburska w Poznaniu	
Sokołowo	bezwyznaniowy	XX w.	miejsce pamięci narodowej	Gmina Września	
Sokołowo	bezwyznaniowy	1848 r.	zamknięty	Skarb Państwa	
Węgierki	ewangelicki, ob. rzym. - kat	1906 r.	czynny	Parafia katolicka Węgierki	2096 / A z 12.08.1986
Września	rzym. - kat	1821 r.	czynny	Parafia katolicka Września Wniebowzięcia NMP i św. Stanisława (farna)	721 / Włkp / A z 02.12.2008
Września	bezwyznaniowy	1974 r.	czynny	Gmina Września	

Po za ewidencją pozostają dawne cmentarze ewangelickie w Psarach Małych (własność gminy) i Gonicach (własność parafii ewangelicko-augsburskiej w Poznaniu). Cmentarze ewangelickie w Oblaczkowie (własność prywatna) i Wrześni (własność prywatna i skarbu państwa) uległy degradacji.

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy wpisanych do rejestru zabytków

<i>Miejscowość</i>	<i>Rodzaj stanowiska</i>	<i>Rejestr zabytków</i>
--------------------	--------------------------	-------------------------

Grzybowo	grodzisko	1746 / A z 05.03.1976
Września	nawarstwienia kulturowe miasta	295 / Wlkp / A z 19.04.2006

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Jedynym stanowiskiem o własnej formie krajobrazowej jest grodzisko w Grzybowie-Rabieźcach. Jest to największy wczesnośredniowieczny gród pierścieniowaty na terenie Wielkopolski z początków X w. Znajduje się ono 300 m. na wschód od dworu, nad strugą Rudnik. Jego średnica wynosi 220 m, zachowane wały do wysokości 10 m. Gród został wybudowany w latach 915-935 i upadł w połowie XI w. Badania archeologiczne prowadzone są tu od 1989 r. Grodzisko stanowi odział Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. W 2002 r. na dziedzińcu postawiono drewnianą chałupę z pocz. XIX w. przeniesioną z Wielkopolskiego Parku Etnograficznego w Dziekanowicach. W 2009 r. wybudowano obiekt muzealny imitujący dawną bramę i część wałów grodu.

<i>Miejscowość</i>	<i>Rodzaj stanowiska</i>	<i>Rejestr zabytków</i>
Grzybowo	grodzisko	1746 / A z 05.03.1976

3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych - uwarunkowania fizjograficzne)

Zestawienie zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych na terenie gminy:

<i>Stanowiska archeologiczne</i>	<i>Liczba ogółem</i>	<i>Liczba stanowisk wpisanych do rejestru</i>
grodziska	1	1
stanowiska osadnicze	185	-
cmentarzyska	4	-
inne	25	1
łącznie	215	2

Gmina Września w całości znajduje się w obrębie Równiny Wrzesińskiej. Jest to teren płaski, obecnie charakteryzujący się brakiem jezior i stosunkowo małym obszarem leśnym. Głównym ciekim wodnym jest rzeka Wrześnica, prawy dopływ Warty, przecinająca teren gminy z północnego-zachodu na

południowy-wschód. Przez teren gminy przepływają trzy mniejsze ciek wodne: struga Wrześnianka (Mała Wrześnica), lewy dopływ Wrześnicy, płynący z Żydowa do Noskowa, struga: Wielka (Bardzianka) stanowiąca w większości zachodnią granicę gminy, struga: Rudnik (Struga Niechanowska, Unia) płynąca z Niechanowa, a przez teren gminy przez Grzybowo, Gutowa, Węgierki, Gonice. Największym zbiornikiem wodnym (25 ha) jest zbiornik retencyjny Września (zw. potocznie Lipówka) na rzece Wrześnicy.

Stanowiska archeologiczne koncentrują się wzdłuż Wrześnicy, szczególnie w rejonie Noskowa, przy jej dopływie Wrześniance, dalej po obu brzegach Wrześnicy w Gozdowie, na krawędziach strugi Wielka (Bardzianka), na krawędziach i stokach strugi Rudnik w Grzybowie, Kleparzu, Gonicach, Goniczkach. Osadnictwo odnotowuje się też na terenach Oblaczkowa. Najliczniej reprezentowane są stanowiska łużyckie, wczesnośredniowieczne i późnośredniowieczne oraz nowożytnie.

3.6. Zbiory muzealne

Jednostką gromadzącą zabytki nie ujmowane w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jest Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrześnińskich. Organizatorem dla instytucji kultury jest Miasto i Gmina Września (rejestr komunalnych instytucji kultury pod nr WOP-03). Placówka gromadzi, opracowuje, ewidencjonuje i eksponuje zabytki dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Września. Pierwszą myśl powstania placówki muzealnej upamiętniającej wydarzenia strajku szkolnego 1901 r. oraz innych walk narodowowyzwoleńczych (Wiosna Ludów 1848, Powstanie Wielkopolskie 1918-1919) pojawiła się już w 1921 r. Próby organizacji muzeum trwały przez cały okres międzywojenny. Zgromadzone pamiątki deponowano w pomieszczeniu w ratuszu miejskim. Niestety wszystkie zabytki zostały zniszczone we wrześniu 1939 r. przez niemieckiego okupanta. Na 50-lecie strajku szkolnego w 1951 r. w budynku dawnej Katolickiej Szkoły Ludowej, w której miały miejsce wydarzenia historycznego strajku zorganizowano wystawę poświęconą temu tematowi. W 1955 r. powstała Izba Pamięci Strajku Szkolnego. Z inicjatywy wrzeńskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w 1965 r. izba została zorganizowana jako muzeum regionalne. Uroczyste otwarcie Muzeum Regionalnego im. Dzieci Wrześnińskich miało miejsce 2 maja 1966 r.

Muzeum gromadzi zabytki w działach muzealnych: archeologicznym, archiwalnym, artystyczno-historycznym i bibliotecznym.

Statystyki zbiorów muzealnych wg nowej klasyfikacji GUS. Stan na 31 grudnia 2011 r.:

<i>Klasyfikacja</i>	<i>Liczba obiektów</i>
sztuka	185
archeologia	39
etnografia	39
historia	377
militaria	134
numizmatyka	378

technika	30
przyroda	0
geologia	0
fotografia	657
kartografia	52
archiwistyka	1916
inne (księgozbiór)	34
razem: 3941	

3.7. Krajobraz przyrodniczo-kulturowy

3.7.1. Zabytkowe parki

Parki wpisane do rejestru zabytków:

<i>Miejscowość</i>	<i>Park</i>	<i>Datowanie</i>	<i>Rejestr zabytków</i>
Września	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym Opieszyn	poł. XVIII w.	966/A z 05.03.1970 i 775/Wlkp/A z
Bardo	PARK DWORSKI w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XIX w.	2159/A z 26.06.1989 i 28.03.1997
Białężycze	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	2 poł. XIX	1730/a z 29.04.1975
Chwalibogowo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowo-folwarcznym	2 poł. XIX w.	1452/A z 08.06.1973
Grzybowo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	2200/A z 28.09.1990
Grzymysławice	PARK DWORSKI w zespole folwarcznym	3 ćw. XIX w.	2104/A z 28.11.1986
Gulczewo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	1 poł. XIX w., 1897, pocz. XX	173/A z 30.04.1975
Gutowo Małe	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	1733/A z 30.04.1975
Kawęczyn	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	2082/A z 28.04.1986
Marzenin	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	2079/A z 28.03.1986
Ostrowo Szlacheckie	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	XIX w.	1773/A z 15.12.1977
Radomice	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w.	2643/A z 19.05.1998
Sołeczno	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	4 ćw. XIX w.	125/A z 01.06.1974

Węgiarki	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	poł. XIX w.	2096 /A z 12.08.1986
Wódki	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w.	2196 /A z 11.06.1990

Pozostałe parki ujęte w gminnej ewidencji zabytków:

<i>Miejscowość</i>	<i>Park</i>	<i>Datowanie</i>
Chocicza Mała	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.
Chocicza Wielka	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	XIX/XX w.
Gozdowo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole folwarcznym	k. XIX w.
Gulczewko	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	pocz. XX w.
Gutowo Wielkie	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.
Kaczanowo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w., pocz. XX w.
Neryngowo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole folwarcznym	k. XVIII w., XIX w.
Otoczna	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.
Stanisławowo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX w.

3.7.2. Pomniki przyrody

Teren gminy ubogi jest w zasoby przyrodnicze. Tym bardziej należy zwrócić uwagę na ochronę pięciu pomników przyrody.

<i>Obiekt</i>	<i>Wymiary</i>	<i>Nr ewidencyjny, data utworzenia</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Miejsce</i>
platan wschodni	- obwód 380 cm, - wysokość 25 m	770 /204 - utworzony 30 listopada 1965 roku (decyzja PWRN RL VI – 5/770/65, 30.11.1965 r.)	Września	Park im. Dzieci Wrzesińskich
dąb szypułkowy „Stefan”	- obwód 282 cm, - wys. 15 m	525 - utworzony 14 stycznia 1987 r. zarządzeniem Wojewody Poznańskiego nr 54/86 z 31 grudnia 1986 roku (Dz. Urz. Woj. Poz. nr 14, poz. 209, 1986 r.)	Września	ul. 3 Maja
głaz narzutowy	- obwód 810 cm, - długość 290 cm, - szer. 270 cm, - wysokość 110 cm	771 /205 - utworzony 30 listopada 1965 roku (decyzja PWRN RL VI – 5/771/65, 30.11.1965 r.)	Września	Park im. Józefa Piłsudskiego
lipa drobnolistna	- obwód 640 cm, - wys. 21 m	492 utworzony 20 maja 1986 roku orzeczeniem Wojewody Poznańskiego z 19 grudnia 1985 roku (Dz. Urz. Woj. Poz. nr 5, poz. 70 z 1986 r.)	Kawęczyn	Kawęczyn 1 - park dworski

lipa drobnolistna „Anielka”	- obwód 285 cm, - wysokość 18 m	524 - utworzony 14 stycznia 1987 r. zarządzeniem Wojewody Poznańskiego nr 54/86 z 31 grudnia 1986 roku (Dz. Urz. Woj. Poz. nr 14, poz. 209, 1986 r.)	Stanisławowo	Stanisławowo 7 - park dworski
-----------------------------	------------------------------------	---	--------------	----------------------------------

**4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OPIEKI
NAD ZASOBAMI DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
NA OBSZERZE MIASTA I GMINY WRZEŚNIA**

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

<i>Miejscowość</i>	<i>Adres/miejsce</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Stan zachowania</i>
Września	ul. Kościelna 21	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. WNIĘBOWZIĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARIII PANNY I ŚW. STANISŁAWA	4
Września	ul. Świętokrzyska 20	KAPLICA P.W. ŚW. KRZYŻA	5
Września	ul. Kościuszki 27	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI ob. katol. kościół parafialny pw. Świętego Ducha	4
Września	ul. Koszarowa 8	HALA ĆWICZEŃ w zespole koszar, ob. pływalnia	4
Września	ul. Ratuszowa 1	RATUSZ	5
Września	ul. Chopina 9	WILLA STAROSTY w zespole landratyury	5

Września	ul. Witkowska 1	WYŻSZA SZKOŁA MIEJSKA DLA CHŁOPCÓW I DZIEWCZĄT, ob. Liceum Ogólnokształcące im. H.	5
Września	ul. Dzieci Wrzesińskich 13	KATOLICKA SZKOŁA LUDOWA, ob. Biblioteka i Muzeum	5
Września	ul. Opieszyn 1	PAŁAC w zespole pałacowym Opieszyn	1
Września	ul. Opieszyn 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym Opieszyn	5
Bardo	Bardo 12	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY. P.W. ŚW. MIKOŁAJA	4
Bardo	Bardo 13	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	1
Bardo	Bardo 13	PARK DWORSKI w zespole dworsko-folwarcznym	2
Bardo	Bardo 13	WOZOWNIA w zespole dworsko-folwarcznym	1
Bardo	Bardo 13	2 BRAMY w zespole dworsko-folwarcznym	1
Białężycze	Białężycze	DWÓR w zespole dworskim	2
Białężycze	Białężycze	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	3
Chwalibogowo	Chwalibogowo 1	PAŁAC w zespole pałacowo-folwarcznym	2
Chwalibogowo	Chwalibogowo 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowo-folwarcznym	2
Gozdowo	Gozdowo 62	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚŚ. FILIPA I JAKUBA w zespole kościoła parafialnego	5
Gozdowo	Gozdowo 62	OGRODZENIE w zespole kościoła parafialnego	5
Gozdowo	Gozdowo 62	ORGANISTÓWKA w zespole kościoła parafialnego	4
Grzybowo	Grzybowo 35	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA	5
Grzybowo	Grzybowo 35	KAPLICA GROBOWA	5
Grzybowo	Grzybowo 12	PAŁAC w zespole pałacowym	3
Grzybowo	Grzybowo 12	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	2
Grzymysławice	Grzymysławice 6	PARK DWORSKI w zespole folwarcznym	1
Gulczewo	Gulczewo 10	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	3
Gulczewo	Gulczewo 10	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	2
Gutowo Małe	ul. Centralna 20	DWÓR w zespole dworskim	4
Gutowo Małe	ul. Centralna 20	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	4
Kaczanowo	ul. Kościelna bez nr	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MARCINA w zespole kościoła parafialnego	5

Kawęczyn	Kawęczyn 1	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	2
Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MIKOŁAJA w zespole kościoła parafialnego	4
Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	OGRODZENIE I CMENTARZ w zespole kościoła parafialnego	4
Marzenin	ul. Ks. Twardego 32	BRAMA w zespole kościoła parafialnego	4
Marzenin	ul. Parkowa 6	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	3
Nowa Wieś Królewska	Nowa Wieś Królewska 27	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. ANDRZEJA	2 (w trakcie remontu)
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie	PALAC w zespole pałacowym	5
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	3
Ostrowo Szlacheckie	Ostrowo Szlacheckie 11	KURNIK w zespole folwarcznym	1
Radomice	Radomice 9	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	rozebrany
Radomice	Radomice 9	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	2
Sołeczno	Sołeczno bez nr	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	2
Węgierki	ul. Kościelna 1	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI (ob. katol. kościół parafialny p.w Najświętszego Serca Pana Jezusa)	4
Węgierki	ul. Kościelna 1	PASTORÓWKA w zespole kościoła	4
Węgierki	ul. Kościelna 2	DWÓR w zespole dworskim	3
Węgierki	ul. Kościelna 2	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	3
Wódki	Wódki 13	KAPLICA GROBOWA w zespole dworsko-folwarcznym	3
Wódki	Wódki 13	DWÓR w zespole dworsko-folwarcznym	5
Wódki	Wódki 13	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworsko-folwarcznym	3
* 1- bardzo zły; 2 - zły; 3 - dostateczny; 4 - dobry; 5 - bardzo dobry			

4.1.2. Stan zachowania zabytków nieruchomych nie wpisanych do rejestru zabytków a ujętych w ewidencji zabytków

Stan bardzo dobry i dobry przedstawiają zabytki nieruchome będące w głównej mierze obiektami użyteczności publicznej. Zaliczyć tutaj można sąd rejonowy, dawne więzienie - ob. biura oraz prokuratura rejonowa, starostwo powiatowe, poczta, szpital powiatowy, dawny dom urzędników państwowych - ob. komenda policji, szkoła podstawowa nr 1, dawny blok żołnierski w zespole koszar - ob. zasadnicza szkoła zawodowa nr 2, wieża ciśnień wodociągów miejskich, dworzec kolejowy. W dobrym a nawet w bardzo dobrym stanie utrzymana jest substancja zabytkowa licznych kamienic w śródmieściu, zwłaszcza przy

głównych ulicach i placach (Rynek, ul. Jana Pawła II, Sienkiewicza, Warszawska). Właściciele i użytkownicy dbają w miarę możliwości o jak najlepszy stan obiektów. (Przykładem wzorcowej opieki nad zabytkiem mogą być np. kamienice przy Rynku nr 7, 11, 18, 22, Jana Pawła II 3, 7, 12, 15, Sienkiewicza, 8, 9, 12, 13, 17, 20, Warszawskiej 8, 9, 29, 30, 36, 39). Słabiej zadbane są natomiast kamienice przy bocznych ulicach lub domy, oficyny i budynki gospodarcze posesji w śródmieściu (np. przy ul. Dzieci Wrzesińskich, Fabrycznej, Kościelnej).

Niszczą natomiast inne charakterystyczne obiekty zabytkowe jak zabudowania w zespole pałacu na Opieszynie (pralnia, dom służby), obiekty gospodarskie takie jak gorzelnia na Zawodziu, budynki dawnego folwarku proboszczowskiego przy ul. Kościelnej, budynki dawnego młyna przy ul. Czerniejewskiej czy obiekty magazynowo-produkcyjne dawnej cukrowni na Zawodziu. Z dawnych obiektów publicznych w wyniku braku lub złego ich użytkowania permanentnie niszczą: dawny blok żołnierski w zespole koszar - były zakład „Meramont”, dawny urząd celny, dawna szkoła mleczarska, obiekty wchodzące w skład zespołu dworca kolejowego (poza samym dworcem) jak np. kolejowa wieża ciśnień.

Zaś na terenie wiejskim gminy w stanie bardzo dobrym zachowane są nieliczne domy mieszkalne (np. Psary Polskie 98) czy dwory (np. dwór w Bierzgliźnie, Chociczy Wielkiej). Część obiektów jest w stanie dostatecznym. Należą tutaj przede wszystkim obiekty użytkowane jako mieszkania, bądź sklepy (np. dwór w Gulczewku, Gutowie Wielkim, oficyna w Grzybowie, dom w Marzeninie przy ul. Ks. Twardego nr 71), niektóre dawne domy mieszkalne dla pracowników folwarcznych (w zależności od użytkowników, bądź właścicieli). W dostatecznym stanie są też niektóre zabudowania folwarczne, jeżeli funkcjonuje w nich jakaś działalność gospodarcza (np. zespół folwarczy w Grzybowie, Gulczewku, Ostrowie Szlacheckim, Otocznej, Sokolowie, Wódkach).

Natomiast większość zabytków na terenie wiejskim, szczególnie dawne zespoły dworsko-folwarczne i folwarczne są w stanie złym a nawet bardzo złym, czy wręcz w ruinie (np. zespół folwarczy w Gozdowie, Gozdowie-Młynie, Grzymysławicach, Neryngowie, Noskowie, Sołecznie, Stanisławowie, Żernikach). Niektóre w obecnym momencie ulegają przebudowie w wyniku, której tracą zabytkowy charakter (np. stajnia w zabudowaniach folwarku w Chociczy Wielkiej), bądź są burzone (np. zespół folwarczy w Chociczy Małej czy Radomicach).

Należy podjąć działania w celu zabezpieczenie przede wszystkim obiektów będących własnością publiczną (dawn. urząd celny, blok koszarowy) a także na obiekty architektury przemysłowej i gospodarczej (gorzelnia, młyn, cukrownia, zespół dworca kolejowego, folwarki). Ze strony gminy można podjąć działania mające na celu popularyzację tych obiektów.

4.1.3. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome na terenie Miasta i Gminy Września to wyposażenia kościołów parafialnych w Bardzie, Gozdowie, Grzybowie, Kaczanowie, Marzeninie, Nowej Wsi Królewskiej, Węgierekach oraz we Wrześni (kościół pw. Wniebowzięcia NMP i Św. Stanisława, kościół pw. Świętego Ducha, kościół pw. Świętego Krzyża). Stan zachowania zabytków ruchomych jest generalnie dobry, ewentualnie dostateczny. Zaś najcenniejsze zabytki są w stanie nawet bardzo dobrym. Cześć zabytków ruchomych z zespołu wyposażenia kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP i Św. Stanisława we Wrześni została

zdeponowana w Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej w Gnieźnie oraz Muzeum Regionalnym im. Dzieci Wrześnińskich we Wrześni. W celu ochrony zabytków ruchomych wchodzących w skład zespołów wyposażenia kościołów (nie wpisanych do rejestru zabytków) należy przeprowadzić inwentaryzację dotychczasowej ewidencji oraz ostatecznie wpisać je do rejestru zabytków.

4.1.4. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom ze strony intensyfikacji działalności przemysłowej, rolniczej oraz rozwoju urbanizacji. Zgodnie z art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Zasięg stanowisk archeologicznych na mapach został wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych. Zasięgi te należy traktować orientacyjnie, gdyż pozostałości osadnictwa mogą także wystąpić poza wytyczonymi ich granicami. Najlepiej zachowane stanowiska archeologiczne występują na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są nowe inwestycje budowlane i przemysłowe. Do nich zaliczyć można także przebudowy układów urbanistycznych, ruralistycznych, czy założeń pałacowych, folwarcznych i parkowych. Zagrożeniem mogą być także nielegalne eksploracje dokonywane przez samodzielnych poszukiwaczy, niszczące przede wszystkim cmentarzyska oraz pozostałości po I czy II wojnie światowej. Najlepiej zabezpieczonym stanowiskiem archeologicznym na terenie gminy jest grodzisko w Grzybowie, gdzie znajdują się Rezerwat Archeologiczny jako Oddział Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy.

Inwestor przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Na terenie gminy w latach 2013-2016 planuje się liczne inwestycje związane z pracami ziemnymi mogącymi stanowić zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do prac tych należeć będą: budowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz przyłączy w Marzeninie, Kawęczynie, Gulczewku, Gutowie Wielkim, Bierzglińcu, Sołecznie, Gutowie Małym, Ostrowie Szlacheckim i Strzyżewie; budowa kanalizacji sanitarnej na terenach wiejskich (Przyborki, Psary Polskie); przebudowa i modernizacja sieci kanalizacji deszczowej w mieście; rozbudowa budynku Samorządowej Szkoły Podstawowej nr 1 im. 68 Pułku Piechoty (dawna Katolicka Szkoła Powszechna); rozbudowa osiedli mieszkaniowych (osiedle Krzyża Grunwaldu, osiedla na terenie dawnego zakładu Tonsil, osiedle przy ul. Czerniejewskiej), budownictwo w centrum miasta, inwestycje przemysłowe przy południowej i wschodniej granicy miasta oraz w miejscowościach podmiejskich (Psary Małe, Gutowo Wielkie, Oblączkowo, Białężyce); budowa obwodnicy miasta w ciągu drogi krajowej nr 15 (Wrocław-Olsztyn) przez miejscowości Gutowo Wielkie, Gutowo Małe, Sokołowo, Gulczewko; budowa zbiornika retencyjnego „Gozdowo” na rzece Wrześnicy w miejscowości Gozdowo - Gozdowo Młyn.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Września na lata 2002-2017

Rada Miejska we Wrześni uchwałą nr LVII/382/2002 z dnia 12 lipca 2002 r. uchwaliła program rozwoju gospodarczego Miasta i Gminy Września na lata 2002-2017 - pod nazwą „Strategia rozwoju Miasta i Gminy Września”. Obszarami problemowymi ujętymi w Strategii rozwoju Miasta i Gminy Września są: rozwój przedsiębiorczości, rozwój infrastruktury społecznej, rozwój infrastruktury technicznej. Dla każdego obszaru problemowego wynikają konkretne cele strategiczne. Choć Strategia nie wspomina o tym wprost, to zadania dotyczące opieki nad zabytkami można ująć w programach dotyczących podniesienia poziomu infrastruktury społecznej. Jako jeden z elementów misji gminy Strategia wskazuje zapewnieniem technicznych i ekonomicznych warunków rozwoju, dostarczanie mieszkańcom i przyjeźdźcom profesjonalnych usług społecznych, z nowoczesnym szkolnictwem, rozwiniętą kulturą oraz możliwością uprawiania sportu i rekreacji.

4.3. Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Września

Rada Miejska we Wrześni uchwałą nr XIV/1190/2008 z dnia 15 maja 2008 r. uchwaliła zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Września uchwalonego wcześniej Uchwałą Rady Miejskiej we Wrześni Nr XIV/108/99 z dnia 27 września 1999r., i zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Września 2003r., uchwaloną Uchwałą Rady Miejskiej we Wrześni Nr XI/99/03 z dnia 9 lipca 2003r. **Przy zmianach studium występowało o opinię m.in. do Wojewódzkiego Konserwatora zabytków w Poznaniu.**

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego ochronie dziedzictwa kulturowego poświęcono rozdział 4. Wymieniono tereny i obiekty objęte ochroną konserwatorską oraz zasady ich ochrony:

1. Miasto Września: strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej miasta, wpisanej do rejestru Zabytków decyzją z dnia 19 kwietnia 2006 r. pod numerem 295/Wlkp/A, Miasto Września i gmina: obiekty wpisane do rejestru zabytków, obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, zabytkowe parki i cmentarze:

- Wszelkie prace budowlane, konserwatorskie, remontowe, a także nadbudowy, przebudowy oraz nowe inwestycje na terenie strefy wpisanej do rejestru zabytków oraz przy obiektach wpisanych indywidualną decyzją do rejestru zabytków wymagają pozwolenia WWKZ.
- Obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków na terenie gminy, które podlegają ochronie konserwatorskiej i prace przy w/w obiektach należy uzgadniać z WWKZ.
- Prace podejmowane na terenie zabytkowych parków (wycinki, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjne - porządkowe, podziały geodezyjne, lokalizacje nowych budynków, ogrodzenia) oraz prace na terenie zabytkowych cmentarzy winny być konsultowane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i poprzedzone pozwoleniem.
- w strefie tej ochronie podlegają pradziejowe oraz średniowieczne nawarstwienia kulturowe.
- Inwestycje podejmowane przy w/w strefie oraz obiektach lub w bezpośrednim ich sąsiedztwie, a wymagające prac ziemnych należy prowadzić w obecności archeologa. Zakres

niezbędnych badania archeologicznych przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, określi WWKZ.

2. Strefa ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych.

Obszar gminy Września został rozpoznany archeologicznie. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z epoki kamienia - z mezolitu i neolitu, rozwój następuje w epoce brązu i wczesnej epoce żelaza, w czasach kultury przeworskiej i kultury łużyckiej. Intensywne osadnictwo ma miejsce też we wczesnym średniowieczu. Na terenie gminy znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne, które grupują się w kilku partiach omawianego obszaru. Zasięg poszczególnych stanowisk wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych nie może odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości pradziejowego osadnictwa pod ziemią. Dlatego też, należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się że, obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej zasięgu stanowiska. Stąd w przypadku koncentracji stanowisk archeologicznych operuje się pojęciem strefy ochrony stanowisk archeologicznych. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, inwestycje związane z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu a wymagające prac ziemnych, należy prowadzić w obecności archeologa. Tylko on stwierdza występowanie obiektów archeologicznych oraz podejmuje odpowiednie działania w celu ich zadokumentowania oraz zabezpieczenia. Inwestor przed uzyskaniem pozwolenia na budowę winien wyznaczyć uprawnionego archeologa lub jednostkę archeologiczną i wspólnie z nią złożyć wniosek na badania archeologiczne, na które WWKZ wydaje stosowne pozwolenie zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 5 ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Dz.U. Nr 162, póź. 1568 ze zmianami.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się archeologiczną strefę ochrony konserwatorskiej, w której przedmiotem ochrony są zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. „Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, ustala się obowiązek uzgadniania z Wydziałem Archeologicznym WUOZ w Poznaniu, inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu a wymagających prac ziemnych, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.”

3. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

Na terenie gminy znajduje się stanowisko archeologiczne - grodzisko wczesnośredniowieczne w Grzybowie, wpisane do rejestru zabytków pod nr 17467/A decyzją z dnia 05. 03.1976 r. Objęte ono jest ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., Dz. U nr 162, póź. 1568. Dla jego ochrony istnieje konieczność zakazu prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na terenie w/w stanowiska, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

4. Zadania inwestycyjne związane z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi (m.in. drogi, kopalnie, odkrywki, eksploatacja złóż).

W przypadku podejmowania szeroko płaszczyznowych prac ziemnych, inwestor może przystąpić do inwestycji dopiero po uzyskaniu wytycznych konserwatorskich i określenia przez WWKZ niezbędnego zakresu badań archeologicznych. Niezbędna jest weryfikacja posiadanych informacji na temat zasobów archeologicznych. Aby prawidłowo rozpoznać teren istnieje konieczność przeprowadzenia rozpoznawczych badań powierzchniowo - sondażowych, przeprowadzonych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem

Ochrony Zabytków w Poznaniu, które pozwolą ustalić faktyczną ilość stanowisk archeologicznych znajdujących się w kolizji z planowaną inwestycją, rozpoznać ich powierzchnię oraz głębokość zalegania obiektów archeologicznych.

Po zatwierdzeniu przez tutejszy urząd konserwatorski sprawozdania z powyższych badań, wymagane jest przeprowadzenie, na wytypowanych stanowiskach archeologicznych, wyprzedzających inwestycję ratowniczych badań wykopaliskowych. Konieczne jest także prowadzenie nadzorów archeologicznych na całym terenie podczas trwania prac ziemnych związanych z odhumusowywaniem terenu. W przypadku odkrycia w trakcie nadzorów nowych stanowisk archeologicznych, nie ujawnionych podczas badań powierzchniowych, konieczne będzie przeprowadzenie na tych stanowiskach ratowniczych badań wykopaliskowych. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie szerokopłaszczyznowego zadania inwestycyjnego, obowiązek przeprowadzenia:

- rozpoznawczych badań powierzchniowo - sondażowych,
- ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych
- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowywania terenu.

Wszystkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem WUOZ w Poznaniu, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie Miasta i Gminy Września

Na terenie Miasta i Gminy Września nie ma opracowanego jednego planu zagospodarowania przestrzennego. W większości plany opracowywane są na bieżącej potrzeby inwestorów oraz mieszkańców. Ewentualne rozbieżności w stosunku do oczekiwań właścicieli nieruchomości są w miarę możliwości niwelowane poprzez częściowe zmiany i aktualizacje obowiązujących planów. Z uwagi na specyfikę terenów, których dotyczą plany zagospodarowania przestrzennego, zagadnienie ochrony i opieki zabytków występuje w różnym stopniu. Poniżej wymieniono te miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których ujęto zapisy dotyczące zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego.

UCHWAŁA NR III/13/02 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 20 grudnia 2002r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod realizację obwodnicy dla m. WRZEŚNI w ciągu drogi krajowej nr 15.

15. Dla obszaru, o którym mowa w ust. 1 obowiązuje przy pracach ziemnych stały nadzór archeologiczno-konserwatorski.

UCHWAŁA NR XII/117/03 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 12 września 2003 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i produkcyjno-usługowej w rejonie ulicy Koszarowej we Wrześni.

§ 6.

4. przy modernizacji, przebudowie i rozbudowie istniejących obiektów w strefie ochrony konserwatorskiej konieczne jest uzgodnienie projektu z konserwatorem zabytków
5. ogrodzenie działek ażurowe do 1,5 m wysokości; konieczne jest uzgodnienie projektu z konserwatorem

zabytków

UCHWAŁA NR XI/105/03 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 9 lipca 2003r. w sprawie: rozpatrzenia protestu wniesionego do projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i produkcyjno-usługowej w rejonie ulicy Koszarowej we Wrześni.

W uzasadnieniu: Ze względu na lokalizację przedmiotowego terenu w strefie ochrony konserwatorskiej obowiązuje uzgodnienie projektu zespołu garażowego przez Wielkopolskiego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

UCHWAŁA NR XI/102/03 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie: rozpatrzenia zarzutu wniesionego do projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i produkcyjno-usługowej w rejonie ulicy Koszarowej we Wrześni.

Dopuszcza się lokalizację zespołu garażowego za istniejącym budynkiem mieszkalnym na terenie działki 3897/3 - bezpośrednio przy granicy z gruntem gminnym. Realizacja inwestycji wiąże się z koniecznością uzupełnienia przedmiotowej nieruchomości o pas terenu szerokości 2,0 m z działki gminnej oznacz. nr geod. 3800/12. Ze względu na historyczny układ urbanistyczny oraz zabytkowy charakter otaczającej zabudowy - objętej ochroną konserwatorską, projekt zespołu garażowego należy uzgodnić z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.

UCHWAŁA NR XXVII/260/04 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 20 grudnia 2004 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Białężyce.

3. zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej -

na terenie objętym planem nie występują obiekty i tereny chronione w myśl ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury, jednak z uwagi na bliskie sąsiedztwo zespołu dworsko - folwarcznego w Białężycach, wszelkie inwestycje mogące mieć wpływ na widok na park, dwór i folwark winny być konsultowane ze służbami konserwatorskimi;

UCHWAŁA NR XXXVIII/372/05 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 28 grudnia 2005 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów usługowo-rzemieślniczych w Psarach Małych w rejonie ulicy Dojazdowej.

§ 7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Nie określa się.

UCHWAŁA NR XXXV/343/05 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 13 października 2005 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów aktywizacji gospodarczej we Wrześni w rejonie ulic Kaliskiej i gen. Sikorskiego.

§ 7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Na obszarze objętym opracowaniem planu znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod ochroną konserwatorską w związku, z czym na terenie inwestycji, obowiązywać będzie inwestora wykonanie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z WWKZ. Przed uzyskaniem pozwolenia na budowę inwestor ma obowiązek uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemno - budowlanych, w celu ustalenia zakresu koniecznych prac archeologicznych.

UCHWAŁA NR XXXV/344/05 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 13 października 2005r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Białężyce i Oblaczkowo.

3. ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Na terenie objętym planem znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod ochroną konserwatorską w myśl ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.), zatem koniecznym jest prowadzenie podczas robót ziemnych na obszarze występowania stanowisk archeologicznych badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

UCHWAŁA NR XXXIII/324/05 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 17 czerwca 2005 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w rej. ul. Paderewskiego we Wrześni.

§ 8. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1. Z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do zlecenia nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad całością prac ziemnych.
2. W razie przypadkowego odkrycia obiektów archeologicznych przez ekipę budowlaną należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wydziału Archeologicznego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

UCHWAŁA NR XXXIII/323/05 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 17 czerwca 2005 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów aktywizacji gospodarczej w Oblaczkowie, obszar działki nr ewid. 52/16 oraz fragmenty dróg: krajowej KD15 i wojewódzkiej Nr 432 w rejonie skrzyżowania.

§ 8. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1. Z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do:

zlecenia stałego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad całością prac ziemnych a w przypadku odkrycia obiektów archeologicznych zobowiązani są do zlecenia ratowniczych badań archeologicznych w celu sporządzenia ewidencji obiektów zabytkowych oraz skróconej dokumentacji naukowej tych partii obiektów, które następnie ulegną bezpowrotnemu zniszczeniu w trakcie prac budowlanych. Sposób realizacji ww. warunków konserwatorskich winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

UCHWAŁA NR XXXII/308/05 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 27 kwietnia 2005 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu aktywizacji gospodarczej w obrębie nieruchomości oznaczonej numerem geodezyjnym 51/3, położonej w Marzeninie, gmina Września.

Rozdział 3. Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków.

§ 10. Teren działki objętej planem znajduje się w strefie występowania stanowisk archeologicznych.

1. Działający na terenie inwestor jest zobowiązany powiadomić Wydział Archeologiczny Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu o terminie rozpoczęcia realizacji inwestycji (rozpoczęcia prac ziemnych) i podać osobę uprawnioną do pełnienia prac archeologicznych.
2. Inwestor zobowiązany jest uzyskać pozwolenie na prace przy zabytku archeologicznym przed podjęciem prac ziemnych.

3. W razie przypadkowego odkrycia zabytków archeologicznych, fakt ten należy zgłosić do Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie lub do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.
4. Istniejący budynek, była obora dworska, oznaczony symbolem OZ, podlega ochronie konserwatorskiej.
5. Wszelkie inwestycje na terenie działki należy uzgodnić ze służbami konserwatorskimi.

UCHWAŁA NR XLIV/434/06 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 21 września 2006 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej dla obszaru części działek oznaczonych numerami geodezyjnymi 47/3 i 47/6 położonych w Gutowie Małym.

8. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed otrzymaniem pozwolenia na budowę, wszelkich prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych.

UCHWAŁA NR XLIV/435/06 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 21 września 2006 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębie nieruchomości oznaczonej nr geodezyjnym 69/9, położonej w Oblaczkowie.

1. Zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego:
 - a) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę prac ziemnych związanych z zabudowaniem lub zagospodarowaniem terenu w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych,

UCHWAŁA NR XLIII/424/06 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 6 lipca 2006 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod aktywizację gospodarczą w Chocicz Wielkiej obejmującego obszar ograniczony fragmentami: drogi krajowej nr 2, torów PKP Warszawa -Poznań i Autostrady A-2 oraz drogami gminnymi o numerach ewidencyjnych 56/5, 173, 172, 55/2, 55/5.

§ 8. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1. Z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do: zlecenia stałego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad całością prac ziemnych a w przypadku odkrycia obiektów archeologicznych zobowiązani są do zlecenia ratowniczych badań archeologicznych w celu sporządzenia ewidencji obiektów zabytkowych oraz skróconej dokumentacji naukowej tych partii obiektów, które następnie ulegną bezpowrotnemu zniszczeniu w trakcie prac budowlanych. Sposób realizacji ww. warunków konserwatorskich winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

UCHWAŁA NR XLIII/425/06 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z 6 lipca 2006 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów na cele aktywizacji gospodarczej z zabudową mieszkaniową w Białężycach, obszar działek o numerach ewidencyjnych 130/8, 120/9, 120/7, 122/4.

§ 8. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1. Z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych

inwestorzy są zobowiązani do zlecenia stałego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad całością prac ziemnych a w przypadku odkrycia obiektów archeologicznych zobowiązani są do zlecenia ratowniczych badań archeologicznych w celu sporządzenia ewidencji obiektów zabytkowych oraz skróconej dokumentacji naukowej tych partii obiektów, które następnie ulegną bezpowrotnemu zniszczeniu w trakcie prac budowlanych. Sposób realizacji ww. wymienionych warunków konserwatorskich winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

UCHWAŁA NR VI/78/07 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 12 kwietnia 2007 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu aktywizacji gospodarczej w Psarach Małych, działki nr ewid. 44/4, 43/8, 44/3.

§ 7. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków na obszarze objętym planem:

1. Z uwagi na położenie w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do zlecenia stałego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad całością prac ziemnych a w przypadku odkrycia obiektów archeologicznych zobowiązani są do zlecenia ratowniczych badań archeologicznych w celu sporządzenia ewidencji obiektów zabytkowych oraz skróconej dokumentacji naukowej tych partii obiektów, które następnie ulegną bezpowrotnemu zniszczeniu w trakcie prac budowlanych.
2. Sposób realizacji ww. warunków konserwatorskich winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

UCHWAŁA NR XI/138/2007 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 28 grudnia 2007 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „CENTRUM II” we Wrześni obejmującego obszar ograniczony ulicami: Fabryczną, Warszawską, Szkolną i Staszica. Uchwała została uchylona Uchwałą nr XXII/286/2009 Rady Miejskiej we Wrześni z dnia 30 marca 2009 r., którą z kolei uchylili uchwałą Nr IV/48/2011 z dnia 24 lutego 2011 r.

Obszar, którego dotyczy plan zagospodarowanie przestrzennego „Centrum” znajduje się w zabytkowej strefie urbanistycznej miasta Wrześni, dlatego w całości podlega ochronie konserwatorskiej. Plan wskazuje zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego dla obszaru ograniczonego ulicami: Fabryczną, Warszawską, Szkolną i Staszica. Dla poszczególnych obiektów przyjęto wspólne zasady (w planie dla poszczególnych obiektów wymienione są w osobnych podpunktach uwzględniając sytuację danego obiektu i miejsca) :

- a) zachowuje się istniejące budynki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- b) istnieje możliwość rewaloryzacji budynków, w przypadku budynków chronionych wyłącznie na podstawie zgody właściwego konserwatora zabytków,
- c) warunkiem realizacji nowych inwestycji jest całkowita lub częściowa rozbiórka istniejącej, nie podlegającej ochronie zabudowy,
- d) projektowane budynki dostosować pod względem architektonicznym do istniejących budynków usytuowanych wzdłuż ulic (odpowiednio): Fabrycznej, Warszawskiej, Szkolnej, Staszica.
- e) istniejące oficyny w zależności od zaleceń konserwatorskich doprowadzić do wysokiego poziomu estetycznego i użytkowego lub przeznaczyć do rozbiórki,
- f) możliwość modernizacji istniejącego budynku (poczty) wyłącznie po uzyskaniu zgody właściwego

konserwatora zabytków,

UCHWAŁA NR XIII/175/2008 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 28 kwietnia 2008 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod aktywizację gospodarczą w Chociczy Wielkiej i Białężycach, obejmującego obszar ograniczony drogami gminnymi o numerach geodezyjnych 56/1, 75 i 53.

§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

1. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, prace ziemne związane z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu wymagają uzgodnienia z WWKZ przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, dla określenia konieczności ewentualnych prac archeologicznych.

2. Nie zachodzi inna forma ochrony niż wymieniona w ust.1 ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

UCHWAŁA Nr XV/200/08 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 1 lipca 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod aktywizację gospodarczą w Chociczy Wielkiej obejmujący obszar ograniczony fragmentami: drogi krajowej nr 2, torów PKP Warszawa - Poznań i Autostrady A-2 oraz drogami gminnymi o numerach ewidencyjnych 56/5, 173, 172, 55/2, 55/5.

§ 7 Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1. z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych i dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego inwestor jest zobowiązany do prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, a wymagających prac ziemnych. Zakres badań archeologicznych, obowiązujący inwestora, winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu;

2. nie określa się innych zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie wymienionych zagadnień na obszarze objętym planem.

UCHWAŁA NR XIX/249/2008 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod budownictwo mieszkaniowe i usługowe w rejonie ul. Paderewskiego i zachodniej granicy miasta Września.

§5. Określa się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. obejmuje się strefą ochrony zabytków archeologicznych tereny: 9-11MN, 4MNU, 1U, 6KD-D i 7KD-D;
2. w przypadku prowadzenia prac ziemnych w obrębie strefy, o której mowa w pkt 1, wymaga się uzgadniania niezbędnego zakresu ochrony zabytków archeologicznych (badania archeologiczne, nadzór archeologiczny z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
3. na obszarze objętym planem nie obejmuje się ochroną dóbr kultury współczesnej podlegających ochronie.

UCHWAŁA NR XIX/250/2008 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod budownictwo mieszkaniowe i usługowe w rejonie ul. Szosa Witkowska i projektowanej obwodnicy drogi krajowej nr 15 we Wrześni, Gutowie

Małym i Gutowie Wielkim.

§ 5 Określa się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. obejmuje się strefą ochrony zabytków archeologicznych cały obszar objęty planem;
2. w przypadku prowadzenia prac ziemnych w obrębie strefy, o której mowa w pkt 1, wymaga się uzgadniania niezbędnego zakresu ochrony zabytków archeologicznych (badania archeologiczne, nadzór archeologiczny z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
3. na obszarze objętym planem nie obejmuje się ochroną dóbr kultury współczesnej podlegających ochronie.

UCHWAŁA NR XIX/252/2008 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod budownictwo mieszkaniowe w Gutowie Małym w obrębie ulic Powidzkiej i Ostrowskiej.

§ 5. Określa się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. w przypadku odkrycia przedmiotu lub obiektu, który ma cechy zabytku lub co do którego istnieje przypuszczenie iż jest on zabytkiem, wymaga się wstrzymania prac i zgłoszenia do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
2. na obszarze objętym planem nie obejmuje się ochroną dóbr kultury współczesnej podlegających ochronie.

UCHWAŁA NR XXVII/252/2009 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 3 listopada 2009 r. w sprawie: zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkalno - usługowej w rejonie ulicy Wrzosowej i Kościelnej we Wrześni.

§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustala się:

1. tereny objęte niniejszym planem obejmuje się ochroną konserwatorską, ponieważ posiadają zachowany historyczny układ urbanistyczny, zabytkową architekturę oraz częściowo elementy XIX - wiecznej regulacji zabudowy,
2. nakaz uzgodnienia z właściwym konserwatorem zabytków wszelkich inwestycji, nowych lokalizacji, dobudowy, czy przebudowy, a także remontów zabytkowych budynków,
3. dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas prac ziemnych w obrębie wykopu budowlanego ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych zakres, których określi WWKZ, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę,

UCHWAŁA NR XXI/271/2009 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 19 lutego 2009r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla inwestycji celu publicznego w zakresie lokalizacji dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 400 kV Kromolice - Pątnów na odcinku położonym w gminie Września.

§ 8. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

1. Na obszarze objętym planem ochroną zabytków obejmuje się stanowiska archeologiczne oznaczone graficznie na rysunku.
2. Wszelkie inwestycje na obszarze stanowisk archeologicznych, wymagają przeprowadzenia

niezbędnego zakresu prac archeologicznych, zapewniających odpowiednie warunki ochrony konserwatorskiej; zakres prac archeologicznych określi, w zależności od charakteru planowanych inwestycji właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków; wszelkie prace ziemne można wykonać po uzgodnieniu i za pozwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

3. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie realizacji zadania inwestycyjnego obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych przy realizacji inwestycji, w obrębie wykopów budowlanych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem WUOZ w Poznaniu, które inwestor winien uzyskać przed otrzymaniem pozwolenia na budowę. W przypadku odkrycia nieujawnionych na powierzchni obiektów archeologicznych nastąpi konieczność przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych.

UCHWAŁA NR XXVIII/363/2009 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 15 grudnia 2009 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod zabudowę mieszkaniową w obrębie ulic Bukowej, Jesionowej, Wierzbowej i dz. nr 274/3 w Bierzglińku.

§ 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, w granicach strefy ochrony stanowisk archeologicznych, ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem przedmiotowego terenu. Inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.

UCHWAŁA NR XXVIII/364/2009 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 15 grudnia 2009 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod budownictwo mieszkaniowe w obrębie ulic Bukowej, Jesionowej, Wierzbowej i Jaśminowej w Bierzglińku.

§ 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem przedmiotowego terenu. Inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.

UCHWAŁA NR XXVIII/365/2009 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 15 grudnia 2009 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod budownictwo mieszkaniowe w obrębie nieruchomości o numerach geodezyjnych: 41/4, 41/14 w Nowym Folwarku.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

1. nakaz uzyskania przez inwestora pozwolenia na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę;
2. nakaz prowadzenia badań archeologicznych podczas prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem przedmiotowego terenu;
3. nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie takich obiektów na obszarze objętym planem.

UCHWAŁA NR XXVIII/366/2009 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 15 grudnia 2009 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ul. Szosa Witkowska we

Wrześni.

§ 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem lub zagospodarowaniem terenu w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych. Zakres koniecznych prac inwestor winien uzgodnić z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

UCHWAŁA NR XXXIV/450/2010 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa mieszkaniowego i usługi rzemiosła we Wrześni, obejmującego obszar w obrębie ulic Kosynierów i torów PKP i Turwida.

§ 7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w zakresie określonym przez odpowiednie służby ochrony zabytków przed wydaniem pozwolenia na budowę.

UCHWAŁA NR XXXIV/453/2010 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod budownictwo mieszkaniowe, obejmującego obszar ograniczony ulicami Ks. Jakubowskiego i Chabrową w Kaczanowie.

§ 6. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się nakaz uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zakresu prac archeologicznych w związku z prowadzeniem wszelkich inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem przedmiotowego terenu, a wymagających prac ziemnych.

UCHWAŁA NR XXXIV/454/2010 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 8 listopada 2010 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod budownictwo mieszkaniowe w obrębie nieruchomości nr 168/4 w Gutowie Wielkim.

§ 6 W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

1. obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu;
2. obowiązek uzyskania przez inwestora pozwolenia na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.

UCHWAŁA NR IV/43/2011 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 24 lutego 2011 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod budownictwo mieszkaniowe w obrębie nieruchomości o numerach geodezyjnych 134/12, 134/13, 135 w Gutowie Małym.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu objętego planem. Inwestor winien uzyskać pozwolenie na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę;

2. nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie takich obiektów na obszarze objętym planem.

UCHWAŁA NR IV/44/2011 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 24 lutego 2011 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod budownictwo mieszkaniowe w obrębie nieruchomości nr 168/4 w Gutowie Wielkim.

§ 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

1. obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu;
2. obowiązek uzyskania przez inwestora pozwolenia na badania archeologiczne przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.

UCHWAŁA NR IV/47/2011 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 24 lutego 2011 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów pod budownictwo mieszkaniowe i produkcyjne w Białężycach, obejmującego obszar ograniczony drogami gminnymi o numerach geodezyjnych 102/14 i 117/1.

§ 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas prac ziemnych przy realizacji inwestycji, ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych. Inwestor powinien uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na badania archeologiczne przed wydaniem pozwolenia na budowę.

I. Informacje o sposobie wykorzystania ustaleń zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko dotyczącej projektu przedmiotowego planu.

Planowana zabudowa będzie oddziaływać negatywnie na walory krajobrazowe terenu. Realizacja ustaleń planu nie będzie miała natomiast negatywnego wpływu na zabytki i dobra kultury współczesnej. Ustalenia planu wprowadzają strefy ochrony archeologicznej, w obrębie których ustalono obowiązek uzyskania pozwolenia na prowadzenie badań archeologicznych przed realizacją inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem przedmiotowego terenu. Planowane inwestycje mogą pogorszyć klimat akustyczny. Dla zlokalizowanych na obszarze planu terenów zabudowy chronionej akustycznie, będą zachowane dopuszczalne poziomy hałasu.

IV. Informacja o metodach i częstotliwości przeprowadzenia monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Przewidywane metody analizy realizacji postanowień projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod kątem wpływu jego ustaleń na środowisko powinny odnosić do potencjalnego oddziaływania projektowanego zagospodarowania terenu oraz ustaleń dotyczących przeznaczenia terenu, kształtu zabudowy i sposobu zagospodarowania terenu, ustaleń dotyczących wyposażenia w infrastrukturę techniczną, zasad ochrony i kształtowania środowiska oraz ładunku przestrzennego, a także ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

UCHWAŁA NR V/65/2011 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 9 maja 2011 w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu pod budownictwo mieszkaniowe i usługi rzemiosła w rejonie ulic Sokolowskiej i Lokietka we Wrześni i Gutowie Małym.

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się nadzór archeologiczny podczas wykonywania robót ziemnych związanych z zagospodarowaniem działki, w zakresie ustalonym z właściwym organem ochrony zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi.

UCHWAŁA NR V/66/2011 RADY MIEJSKIEJ WE WRZEŚNI z dnia 9 maja 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa mieszkaniowego i usługi rzemiosła we Wrześni, obejmującego obszar w obrębie ulic Kosynierów i torów PKP i Turwida.

§7. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w zakresie określonym przez odpowiednie służby ochrony zabytków przed wydaniem pozwolenia na budowę.

5. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Cele gminnego programu opieki nad zabytkami wskazuje art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. KIERUNKI REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU

OPIEKI NAD ZABYTKAMI

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Działanie - sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych oraz sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków części wiejskiej w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych zewidencjonowanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w połączeniu z weryfikacją zbioru w oparciu o stan faktyczny zachowanej substancji zabytkowej w Gminie. Prace inwentaryzacyjne będą polegać na sporządzeniu kart adresowych, w których umieszczone będą podstawowe dane określające wartość historyczną obiektów oraz dokumentację fotograficzną. Weryfikacja oraz uzupełnianie ewidencji.	2013-2016
2.	Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, w tym także najciekawszych obiektów znajdujących się na cmentarzach z terenu Gminy	2013-2016

6.1.2. Działanie - weryfikacja gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Weryfikacja gminnej ewidencji zabytków archeologicznych polegająca na wprowadzeniu informacji o znaleziskach pradziejowych dokonanych w okresie od 2011 roku w formie wymiany lub założenia nowych kart zespołów stanowisk archeologicznych zgodnie z zaleceniem WWKZ	2013-2016

6.2. Promocja regionu i edukacja przez prezentację lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego

6.2.1. Działanie - udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu Miasta i Gminy Września.	2013-2016
2.	Udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Września na lata 2013 - 2016” na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy Września	2013-2016
3.	Publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych opisujących istniejące zabytki w Mieście i Gminie Września	2013-2016
4.	Wspieranie organizacji i stowarzyszeń w opracowaniu i publikowaniu materiałów dotyczących historii i zabytków Miasta i Gminy Września	2013-2016

5.	Gromadzenie i udostępnianie przez Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrzesińskich materiałów dotyczących dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Września	2013-2016
6.	Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb turystycznych poprzez umieszczenie tablic informacyjnych dotyczących zabytków na terenie Miasta i Gminy Września	2013-2016
7.	Przeprowadzenie spotkań z właścicielami najwartościowszych obiektów zabytkowych w celu ustalenia możliwości i zasad ich udostępniania.	2013-2016

6.2.2. Działanie - edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach	2013-2016
2.	Wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym Gminy oraz regionu	2013-2016
3.	Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego Gminy	2013-2016

6.3. Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami w regionie

6.3.1. Działanie - zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remont	2013-2016
2.	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na ich odnowę	2013-2016
3.	Nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w zakresie: - rozpowszechnianie informacji na temat profilaktyki konserwatorskiej stosowanej w odniesieniu do zabytków w porozumieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, - zbieranie informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów	2013-2016
4.	Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.	2013-2016
5.	Stworzenie możliwości poprzez podjęcie stosownej uchwały udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.	2013-2016
6.	Stworzenie możliwości zwolnień z podatku od nieruchomości dla właścicieli remontujących zewnętrzne elementy budynków zabytkowych leżących w strefach ochrony historycznego założenia urbanistycznego	2013-2016
7.	Interwencja władz Gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego głównie dotyczących rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów lub ich charakterystycznych elementów (zwłaszcza na obszarach objętych ochroną konserwatorską i przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków)	2013-2016
8.	Prowadzenie przez Urząd Miasta i Gminy Września bieżących działań mających na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektów wpisanych do rejestru zabytków, będących własnością samorządu gminnego.	2013-2016

6.3.2. Działanie - sporządzenie wykazu zespołów i obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

<i>L.p.</i>	<i>Działanie</i>	<i>Czas realizacji w latach</i>
1.	Współpraca z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego obiektów budownictwa i architektury oraz zabytków archeologicznych nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne, naukowe lub artystyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym Miasta i Gminy Września	2013-2016
2.	Obiekty, które należy wpisać do rejestru - obiekty użyteczności publicznej w Gminie	2013-2016
3.	Oznaczenie zabytków archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy na podstawie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych oraz wypełnienie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Konserwatora Zabytków	2013-2016

6.3.3. Działanie - opieka nad zabytkami będącymi własnością gminy

Miasto i Gmina Września jest także właścicielem niektórych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Władze samorządowe dbają o substancję zabytkową dokonując bieżących oraz kapitalnych remontów obiektów zabytkowych uzgadniając przy tym prace z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków będące własnością Miasta i Gminy:

<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Datowanie</i>	<i>Rejestr zabytków</i>
Września	RATUSZ	1909-1911	191/Wlkp/A z 28.06.2004
Września	WILLA STAROSTY w zespole landratury	1913-1915 (proj. arch. Paulus i	385/Wlkp/A z 25.07.2006
Września	KATOLICKA SZKOŁA LUDOWA, ob. Biblioteka i Muzeum	1750-1903	1569/A z 10.09.1974
Września	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym Opieszyn	pot. XVIII w.	966/A z 05.03.1970 i 775/Wlkp/A z 15.01.2010
Gutowo Małe	DWÓR w zespole dworskim	ok. 1895 r.	1733/A z 30.04.1975

Gutowo Małe	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	k. XIX w.	1733/A z 30.04.1975
Węgierki	DWÓR w zespole dworskim	3 ćw. XIX w.	1527/A z 01.06.1974
Węgierki	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	poł. XIX w.	2096/A z 12.08.1986

6.3.4. Stan zachowania i sposób użytkowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków będących własnością gminy

Września: Ratusz

Ratusz miejski to budynek usytuowany przy północno-wschodnim narożu Rynku (narożnik ul. Jana Pawła II i ul. Ratuszowej). Obiekt powstał w latach 1909-1911 według projektu architekta Emila Asmusa. Budynek posiada dwa przylegające skrzydła w rzucie litery L. Ratusz jest obiektem murowanym z czerwonej klinkierowej cegły w stylu neogotyckim. To budowla trzykondygnacyjna, przykryta rozczłonkowaną bryłą wielopołaciowego dachu krytego dachówką. Dominantem jest wieża umiejscowiona na kalenicy dachu od strony rynku. Ośmioboczna wieża posiada balkon widokowy, przykryta jest strzelistym hełmem zwieńczonym kurem.

Elewacja północna posiadają ostrołukowe blendy, tynkowane, w których umiejscowione są ostrołukowe okna. Okna od podwórza zamykają łuki segmentowe. Front ratusza od strony rynku posiada pięć osi. Wieńczy ją krenelaż. Od strony południowej znajdują się trzy duże okna ostrołukowe przebiegające na wysokości pierwszej i drugiej kondygnacji. Po stronie zachodnie frontu w narożniku znajduje się ostrołukowa arkada wejściowa, nad nią na I i II piętrze loggie (na II piętrze adaptowana na gabinet). W narożniku wmurowany jest kamienny kartusz z herbem miasta. Fasada północna posiada dziewięć osi. Części boczne zostały nieco wysunięte przed lico muru, które zwieńczono szczytami.

Budynek pełnił siedzibę władz miejskich do 1975 r. następnie mieściły się w nim różne instytucje. Był to okres destrukcji obiektu. W 1991 r. samorząd gminny odzyskał obiekt ratusza. Przeprowadził jego remont. Dokonano licznych adaptacji pomieszczeń, założono kuranty na wieży oraz reflektory podświetlające elewację w porze nocnej. W 2010 r. dokonano czyszczenia ceglanej elewacji, wymianę pokrycia dachowego a wraz z adaptacją poddasza zamontowano z dwóch stron połaci dachu od strony rynku po dwa kaferki. W 2012 r. na miejscu kamienic Rynek 19 i 20 przylegających do ratusza wybudowano nowe skrzydło na potrzeby urzędu.

- stan zachowania: bardzo dobry,
- sposób użytkowania: Urząd Miasta i Gminy,
- planowane działania: malowanie klatki schodowej i korytarzy, przywrócenie pierwotnej kolorystyki stolarce drzwiowej.

Września: Willa starosty

W zespole starostwa powiatowego przy ul. Chopina, na terenie dawnego cmentarza szpitalnego Świętego Ducha wznosi się obiekt tzw. willa starosty. Zabytek znajduje się przy ul. F. Chopina 9. Obiekt wzniesiono w latach 1913-1915 według projektu architektów Paulusa i Lilo. Wille wzniesiono na rzucie prostokąta z kwadratowym podcieniem od południa i eliptyczną loggia (ob. werandą) od północy. Dom nakrywa wysoki dach czterospadowy kryty dachówką, na którym znajdują się półkoliste kaferki. Nad

podcieniem podjazdu balkon. Elewacje licowane są granitowymi ciosami, niegdyś bogato zdobione sztukaterią. Okna piwnic półkoliste, a na wyższych kondygnacja prostokątne. W 1962 r. budynek połączono z urzędem starostwa powiatowego łącznikiem, tworząc tym jeden kompleks obiektów. Wówczas też pozbawiono willę starosty dekoracji elewacyjnej pozostawiając jedynie podziały lizenowe i profilowany gzyms. Do 1945 r. obiekt użytkowany był przez starostwo powiatowe z przeznaczeniem na biura i mieszkanie dla starosty. W 1970 r. parter z zaadaptowano na pałac ślubów. Od 1975 r. dawną willę starosty użytkuje Urząd Miasta i Gminy Września. Na początku XXI w. obiekt przeszedł generalny remont.

- stan zachowania: bardzo dobry,
- sposób użytkowania: Urząd Miasta i Gminy - Urząd Stanu Cywilnego,
- planowane działania: nie planuje się działań.

Września: Katolicka Szkoła Ludowa - Muzeum Regionalne i Biblioteka Publiczna

Przy ul. Dzieci Wrzesińskich, łączącej Rynek z kościołem farnym znajduje się obiekt historycznej Katolickiej Szkoły Ludowej, mieszczącej obecnie Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrzesińskich i Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy Września. Budynek powstał około 1790 r. jako dom parterowy. Obiekt wzniesiono na rzucie prostokąta. Pod koniec XVIII w. miasto wydzierżawiło go od rodzin Szalczyńskich i Suszczyńskich z przeznaczeniem na szkołę katolicką. W 1837 r. obiekt wykupiono na własność miasta. W 1840 r. przystąpiono do nadbudowania piętra. Całość przykryto dachem dwuspadowym. W 1903 r. szkołę przeniesiono do nowego budynku a stara sprzedano rodzinie Pargmanów. Nowi właściciele od strony południowej dobudowali do budynku piętrowe skrzydło do długości połowy dziedzica. Parter budynku został zamieniony na składy sklepowe, warsztaty i magazyny, zaś piętro na mieszkania. Od 1948 r. obiekt służył Publicznej Średniej Szkole Zawodowej. Po przeniesieniu internatu urządzono tutaj mieszkania kwaterunkowe. Jednak już w 1951 r. urządzono tutaj Internat im. Dzieci Wrzesińskich. W 1961 r. część sal na parterze przeznaczono na Izbę Muzealną Strajków Szkolnych. W 1964 r. obiekt przejęło Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i zaadoptowało (m.in. wzmocnienie stropów) pomieszczenia dla tworzącego się Muzeum Regionalnego im. Dzieci Wrzesińskich oraz dla Powiatowej Biblioteki Publicznej. W 1975 r. obiekt stał się własnością Miasta i Gminy Września. W 1984-1989 r. rozbudowano skrzydło budynku w kierunku wschodnim. W latach 2008-2009 r. wymieniono strop na I piętrze oraz więźbę dachową z pokryciem. W połaci dachowej przywrócono wole oka. Zainstalowano system ostrzegania pożarowego, wymieniono instalacje elektryczna i alarmową. W 2012 r. zainstalowano system oddymiania oraz odbudowano klatkę schodową.

- stan zachowania: bardzo dobry,
- sposób użytkowania: Muzeum Regionalne, Biblioteka Publiczna,
- planowane działania: uporządkowanie i aranżacja dziedzica.

Września: Park krajobrazowy im. Dzieci Wrzesińskich w zespole pałacowym Opieszyn

Park położony jest na południe od śródmieścia na terenie dawnego Opieszyna. Założony w XVIII w. przez Macieja Ponińskiego jako park dworski. Pierwotnie był to park o złażeniu francuskim, w poł. XIX w. przekształcony w park krajobrazowy. Powierzchnia parku wynosi 13,24 ha. Po zachodniej stronie parku znajduje się pałac Ponińskich i Mycielskich z XIX w. Ośią parku jest Aleja Solidarności ukierunkowana północ-południe, prowadząca do Amfiteatru im. Anny Jantar (1974 r.). Na terenie parku znajdują się 4 stawy. Drzewostan stanowią głównie drzewa liściaste. Wśród starszych zadrzewień występuje: lipa

drobnolistna, wiąz pospolity, kasztanowiec zwyczajny, wierzba biała odmiana zwista, topola włoska, klon zwyczajny. W okolicy stawów znajduje się także kilkanaście egzemplarzy drzew świerku kłującego oraz żywotnika zachodniego. Spośród krzewów występują: bez czarny, bez koralowy, klon tatarski, dereń biały, trzmielina zwyczajna. Zabytkiem przyrody jest platan wschodni stanowiący pomnik przyrody. Park stanowi własność gminy. Gmina na bieżąco utrzymuje porządek na terenie parku, dba o stan pomnika przyrody (pomnik wyeksponowany poprzez oświetlenie).

- stan zachowania: bardzo dobry,
- sposób użytkowania: park miejski,
- planowane działania: bieżące utrzymanie parku.

Gutowo Małe: Dwór w zespole dworskim oraz park krajobrazowy

W wschodniej części wsi przy ul. Centralnej 20 w parku krajobrazowym wznosi się piętrowy dwór z końca XIX w. bez specjalnego charakteru. Obiekt znajduje się na rzucie prostokąta. Przykryty jest dachem płaskim. Na osi ryzalit zwieńczający wejście. W okresie międzywojennym stanowił własność 68 Pułku Piechoty. W 1949 r. urządzono tutaj szkołę podstawową przekształconą na pocz. XXI w. zespół szkolno-przedszkolny a obecnie w przedszkole. Wokół dworu park krajobrazowy. Gmina na bieżąco utrzymuje porządek na terenie parku.

- stan zachowania: dobry,
- sposób użytkowania: przedszkole, mieszkania,
- planowane działania: dalsza wymiana okien.

Węgierki: Dwór w zespole dworskim oraz park krajobrazowy

W centrum wsi, tuż za zespołem dawnego zboru ewangelickiego (ob. katolickiego) znajduje się park krajobrazowy a w nim dwór pochodzący z około 1870 r. Jest to budynek parterowy z kondygnacją mezzanina, z piętrowym ryzalitem na osi, w nim półkoliste wejście, od strony wschodniej przybudówka z wejściem. W II poł. XX w., kiedy mieściła się tutaj szkoła podstawowa obiekt został silnie zniekształcony. Do 2009 r. część pomieszczeń zajmowała filia Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy we Wrześni. Część pomieszczeń służy za mieszkania. Zostały wykupione przez mieszkańców tworząc wspólnotę mieszkaniową wraz z gminą. Obiekt silnie zaniedbany. Część mieszkalna w ostatnich latach została otynkowana z zewnątrz. Nieudolnie przywrócono w tej części boniowanie. Wokół dworu park krajobrazowy. Gmina na bieżąco utrzymuje porządek na terenie parku.

- stan zachowania: dostateczny,
- sposób użytkowania: mieszkania,
- planowane działania: bieżące utrzymanie parku.

6.3.5. Plan ochrony cmentarzy

Cmentarze katolickie stanowią własność poszczególnych parafii, z których czynnych jest 8 cmentarzy (Września, Marzenin, Grzybowo, Węgierki, Gozdowo, Kaczanowo, Nowa Wieś Królewska, Bardo). Miejsca te utrzymywane są w dobrym stanie przez administratorów. Nieczynne są natomiast cmentarze przykościelne (Września, Marzenin, Grzybowo, Otoczna, Gozdowo, Kaczanowo, Nowa Wieś Królewska, Bardo). Tereny cmentarzy przykościelnych są zadbane i pielęgnowane. Natomiast cmentarz katolicki w Otocznej, w miejscu spalonego kościoła parafialnego św. Mikołaja, administrowany przez parafię w Węgierkach ulega dewastacji.

Indywidualnie do rejestru zabytków wpisane są cmentarze: przykościelny - nieczynny w Gozdowie oraz czynne we Wrześni i Marzeninie.

Gmina Września wspomaga utrzymanie cmentarzy katolickich poprzez dbałość o miejsca pamięci narodowej pozyskując fundusze przekazywane przez Wielkopolski Urząd Wojewódzki pochodzące z rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Dotychczas na cmentarzu parafialnym we Wrześni poddano renowacji: mogiłę kosynierów 1848 r., mogiłę-pomnik powstańców wielkopolskich 1918-1919 r., mogiłę-pomnik Legii Ochotniczej Wrześnińskiej, ofiar bombardowań we wrześniu 1939 r., pomordowanych w l. 1939-1944). Dbłość o miejsca pamięci narodowej jest stałym planowym działaniem samorządu gminnego.

W zarządzie Gminy Września pozostają dawne cmentarze ewangelickie w Psarach Małych i Psarach Wielkich. Natomiast cmentarzami w Bierzplinie, Gonicach, Sędziwojewie i Sobiesierniu zarządza parafia ewangelicko-augsburska w Poznaniu. Gmina w miarę możliwości utrzymuje porządek na terenie cmentarzy poprzez wycinkę dzikich krzewów oraz wywóz nagromadzonych nieczystości. Dawne cmentarze ewangelickie we Wrześni (własności skarbu państwa i osób fizycznych) i Oblaczkowie (własność prywatna) znajdują się w największym zagrożeniu. We Wrześni w ostatnim czasie na terenie cmentarza ewangelickiego powstała przychodnia lekarska, zaś teren cmentarza w Oblaczkowie został przeznaczony na działki budowlane. Jedynie w Gonicach w jednym z zadań odnowy wsi planuje się w miejscu dawnego, zniszczonego już całkowicie cmentarza ewangelickiego ustawienie pamiątkowego obelisku i tablicy.

W działaniach samorządu gminnego należy więc wprowadzić zapisy ochrony miejsc cmentarnych do planów miejscowego zagospodarowania przestrzennego, tak aby miejsc cmentarnych nie zabudowywać budynkami.

7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądaných zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Września wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Miejskiej (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Kościanie zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

**8. MONITORING DZIAŁANIA
GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono zespół koordynujący monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. NIEKTÓRE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym. Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

I. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83). Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE*.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

II. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bjp-i.pl/public>

III. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego - ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bjp.umww.pl>

IV. Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>

V. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości

Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

VI. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (NSRO) stanowi jeden z programów operacyjnych przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach programu realizowanych będzie 17 osi priorytetowych, m.in. 12 - kultura i dziedzictwo kulturowe.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.